

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

52054

9.

7-169
septembra 1895. — Cena 20 kr.

snopičev 1 gld. 80 kr.

KNJAZ
KNJICA

za

MLADINO.

Ustanovila:

„Zaveza slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in odgovorni urednik And. Gabršček.

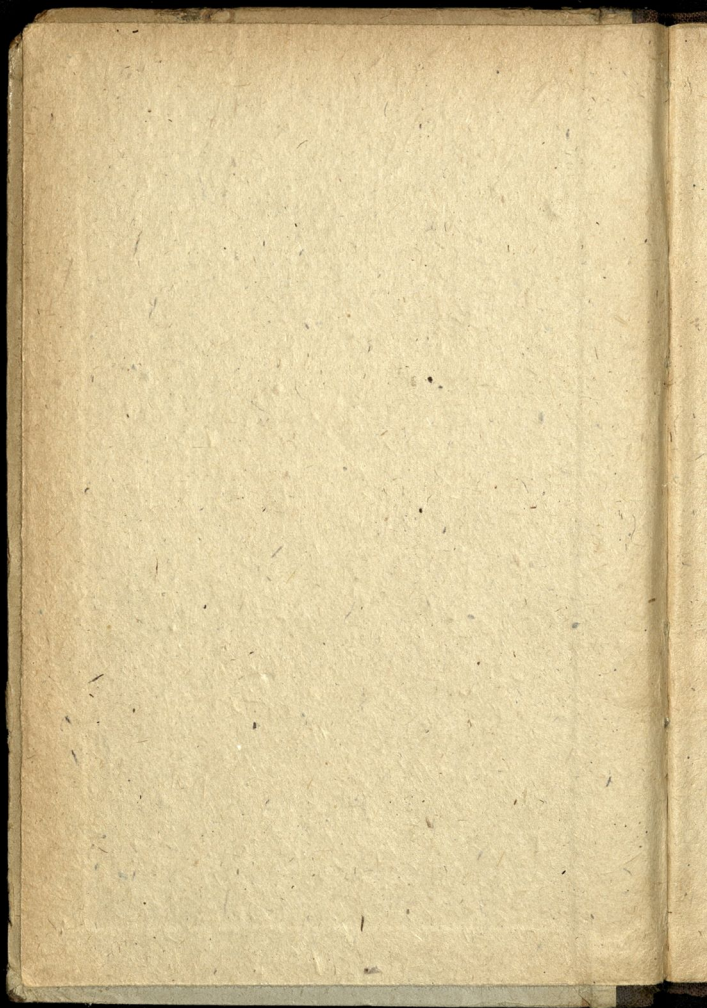
Plemenita srca.

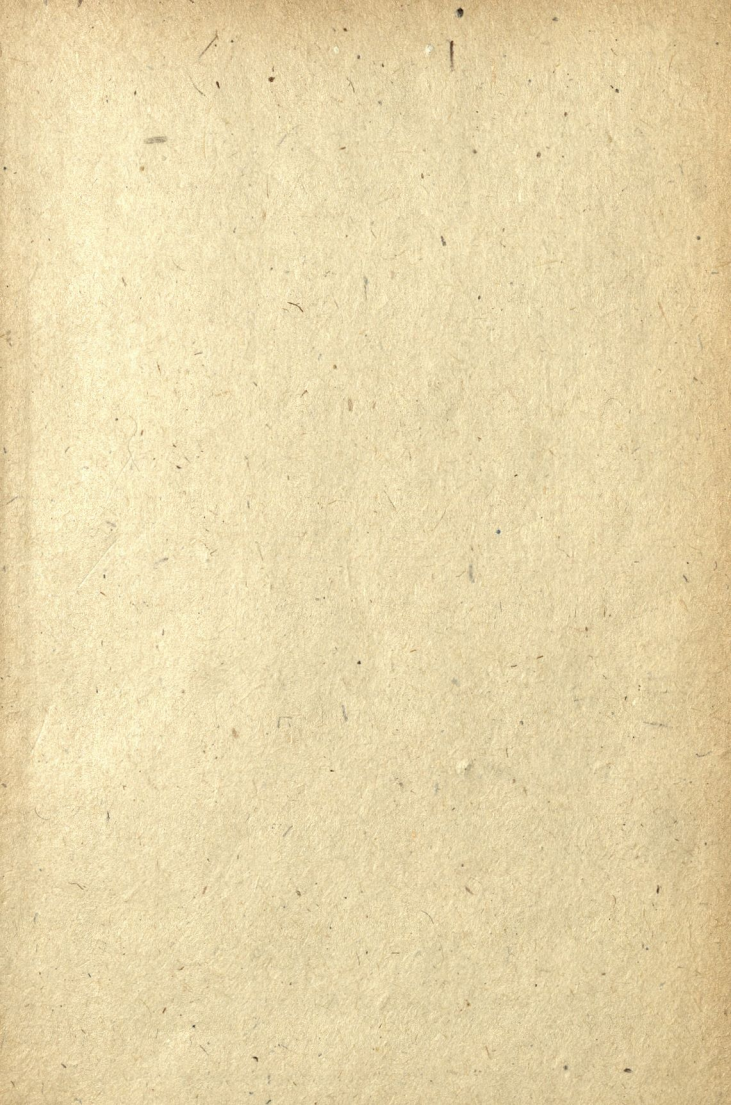
POVEST ZA MLADINO.

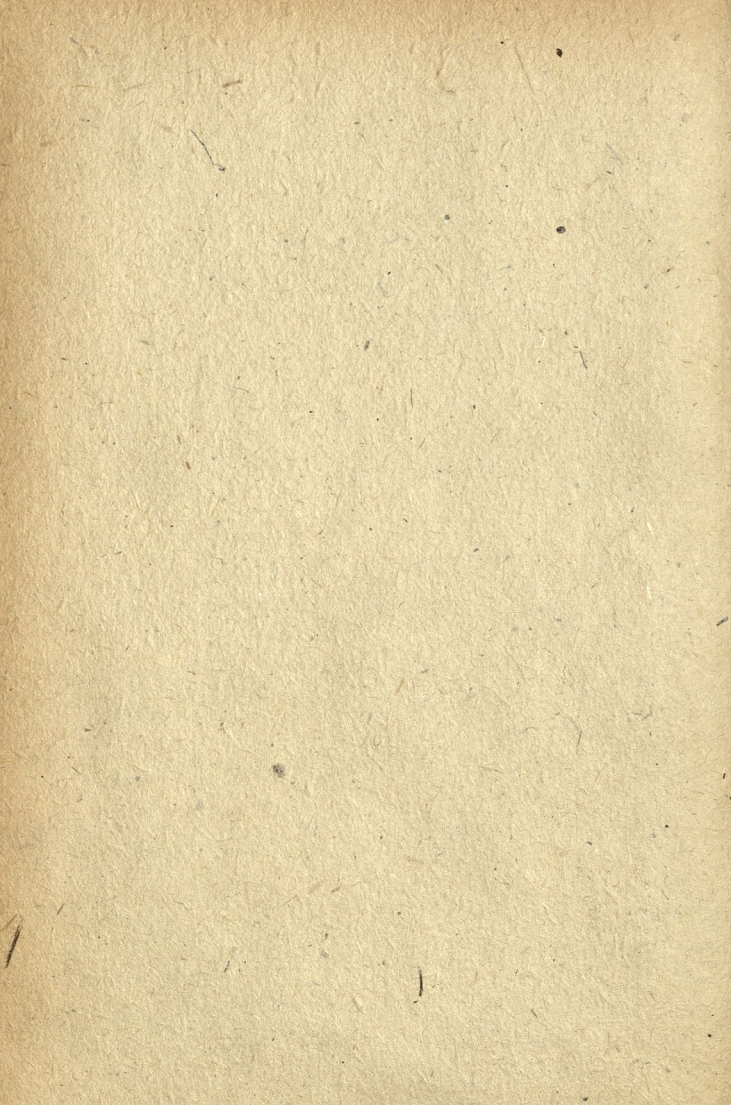

V GORICI.

Tiska in zalaga „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.
1895.

D. Nr. 165/19

Snopič 9. — V Gorici, 30. septembra 1895. — Cena 20 kr.

Cena naročnikom za 12 snopičev:

1 gld. 80 kr.

Knjižnica za mladino.

USTANOVILA „ZAVEZA SLOVENSКИH UČITELJSКИH DRUŠTEV“.

Izdajatelj in odgovorni urednik

Andrej Gabršček.

Izhaja zadnji dan vsakega meseca v trdo vezanih
snopičih, obsežnih povprečno po 6 pol.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

1901

B

Plemenita srca. 128

POVEST ZA MLADINO.

Češki spisal

KAROL J. ZÁKOUCKÝ

Poslovenil S. G. ml.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

52054

52054

NYC 1061/

1952

1. Pričakovani in nepričakovani.

Gospa Matevčeva je bila že peti dan s svojimi otroci sama domá. Njen mož, bogat tvorničar v Malovicah, je bil šel posetit svojega brata in dolgo ga ni bilo nazaj. Pa tudi sporočil ni nič, kdaj se povrne. Obljubil je bil, da pride tretji dan; ali tretji dan je bil že minul, prešel tudi četrti, nastal že peti, a gospoda Matevca le še ni bilo.

Gospa Matevčeva se je kar tresla britkosti in strahu za življenje in zdravje ljubljenega soproga. Bala se je že najhujšega. Sumila je, da ga je morda doletela na poti kaka nezgoda, da je morda zbolel, in skrbi so stiskale njeno dobro srcé. Ali svojim otrokom ni odkrila te misli. Saj s tem bi jih bila samo strašila brez potrebe.

Poleg te težile so jo tudi še druge skrbi. Gospod Matevec je bil namreč gospodar obširne tvornice, in vodstvo te je bil izročil za časa svoje nenavzočnosti uradniku, ki je bil sicer dosti zanesljiv, vendar pa mu je bil dal svoja povelja le za tri dni. Ti trije dnevi so bili davno minuli, in vestni ter pravični uradnik se je bal kaj začenjati brez gospodovega védenja. Obrnil se je torej do gospe za pomoč in svet; ali ta mu ni mogla pomagati niti z jedno besedico.

«Delajte, kakor spoznate za dobro. Saj ste pooblaščeni od gospoda», rekla mu je. Ali ko se je bil odstranil uradnik, léгла je skrb z vso težo na njo: Uradnikova zadrega jo je vznemirjala.

«Zakaj mi pa nič ne piše?», tožila je. In da bi se malo oddahnila, stopila je v vrt, ki se je raztezal proti vzhodu od tvornice tjá do gozda, kateri je napravljjal tvornici slikovito ozadje.

Bila je uprav spomlad. Vsa priroda je bila v najkrasnejšem razcvitu. Loke so se zelenele, na njih so vzdigovale cvetice svoje pisane glavice; drevje je bilo olepšano z mladim, svežim listjem; cvetje najraznejših barv se je prelepo podajalo temu zelenilu. Zrak je kar vonjal, v vsakem grmu je zve-

nila pesem. Po temnomodrem nebeškem svodu so plavali zdaj pa zdaj lahki oblački kakor tanka mrena.

Gospa je iskala v lepo urejenem vrtu okrepčila svojemu duhu.

Kmalu so prišli tudi otroci za njo v vrt. V vrtu je bilo prekrasno. Posnažene poti, posute z rmenim peskom, so bile obrobene s svežim travnikom, v katerem je tú in tam mikala oko preproga iz prekrasno razcvelih spomladnih cvetic.

Da bi malo razvedrila svoj užaljen duh, jela je gôspa pleti plevel na gredicah, pobirati gosenice na rožah, urejevati nekatere rastline ter je privezovati h kolom, da bi se laže ustavljale vetru.

Pri tem jej je pomagala trinajstletna Alenka; a devetletni Vojteh je veselo letal za metulji, ki so se podili v krog po vrtu.

In ker se je bila zmotila s takim delom, pozabila je res gospa svoje skrbi. Čas je tekel naglo, naposled je bila že nekoliko utrujena in poiskala si je senčno hladnico, da bi se odpočila.

Otroci so se usedli poleg nje. Ščebetali so kakor ščinkovci, ki so cvrčali najkrasnejše pesmi vrhu košate lipe. Prašali so zdaj to, zdaj ono. Gospa Matevčeva jim je rada od-

govarjala. In tako je pozabila svojo utrujenost in svoje skrbi.

«Aj! Glejte tam, morda nas išče Marička!», zaklicala je mahoma Alenka ter pokazala z roko na stezico, kjer se je ogledovala služkinja pazljivo po potih in mej grmovjem, kakor bi nekoga iskala.

Gospa Matevčeva je ustala ter pogledala na ono stran, držeča dečka za roko.

«Res!», pritrdila je in takoj na to stopila iz hladnice. «Koga pa iščeš?», uprašala je služabnico.

«Tú je brzojavka (telegram), milostna gospa!», odvrnila je služkinja in podala gospej zloženi list.

Gospa je zgrabila brzojavko, naglo jo odprla in prebrala. Mej branjem se jej je razjasnilo lice.

Gospod Matevec jej je namreč naznanjal, da pride zvečer domov.

«Očka pride, ljubi otroci!» — «Pojte, pripravimo vse, da ga sprejmemo, kakor tiče!», rekla je gospa otrokom.

Otroci so zavriskali, ko so izvedeli to veselo novico. Vojteh je poskočil in čudo, da Alenke ni porazil na tla. Bil je ves srečen. Veselil se je v resnici očetovega prihoda, kajti tožilo se mu je že po njem.

Povsod ga je pogrešal. Oče je znal najbolje igrati in šaliti se.

Ko so prišli v hišo, zdelo se je gospej, kakor bi bilo povsod veseleje in živeje nego prej. Takoj je šla v kuhinjo, da bi določila, kaj je napraviti, otroci pa so tekli v sobo.

«Kaj pa bomo delali, predno pojdemo očetu naproti?», prašal je Vojteh sestro.

«Jaz najprej dovršim nalogo in potem bom kaj brala. Tako mi čas najprej preteče!», dejala je Alenka. In takoj je začela jemati iz torbe sešitke, v katere je navadno spisovala naloge.

«Pravo veliš! Tudi jaz bodem ponavljal, kar imamo naloženo za ponedeljek, potem pa bom malo risal!», rekel je Vojteh.

In za malo sta se lotila otroka pridno svojega dela. Alenka je nekaj pisala, Vojteh pa je bral v čitanki (berilu). Tako je minul otrokoma ostanek popoldneva in približal se je željno pričakovani večer.

Pred hišo so konji veselo zarezgetali. Čakali so gospo Matevčevo. Hotela je iti z otroci očetu naproti. Ko so se bili vsi usedli, zagnal je kočijaš konje, konji so veselo zarezgetali, poskočili, in kočija je zadrdrala. Šli so na kolodvor.

Tú jim ni bilo dolgo treba čakati. Najprej so zapazili, kakor bi bilo nekaj zabobnelo v daljavi, potem se je razlegalo po tistem večeru zategnjeno presunljivo piskanje, in kmalu potem je prišlo na kolodvor ogromno, črno telo, ki je imelo sprej dve rdeči svetilnici.

Za otroci je zazvonil ob enem kolodvorski sluga z velikim zvonom, da so se ti kar prestrašili. To je bilo znamenje, da je vlak že na kolodvoru.

Vojteh je poskočil veselja, in če bi ga ne bila zadržala Alenka, bil bi gotovo tekel nasproti vlaku, kajti ni mogel dočakati očeta.

A vlak je prihajal vedno bolj in bolj počasi na veliko nevoljo Vojtehu. Naposled je obstal.

Iz oken osebnih vozov so gledali potniki, znani in neznani. Znanci so si mahali radostno z robci, ali pa so dajali druga znamenja svojim dragim; neznanci so pregledovali kolodvor in gnječo ljudstva.

Vojteh je gledal pazljivo po vseh oknih. Iskal je očeta. Njegova stiska je rastla. Nikjer ga ni mogel ugledati. Mislil je, da morda ni prišel in da se bode moral vrniti z materjo in Alenko brez očeta.

Tudi gospa Matevčeva in Alenka ste iskale pozorno z očmi gospoda Matevca. Obe ste ga željno pričakovale.

«Glejte, glejte, tam je očka!», zaklical je nakrat veselo Vojteh in kazal z roko skoro na poslednji voz. In že je hotel teči tja, da bi bil prej pri očetu.

«Počakaj, dečko, počakaj!», opomnil je uljudno sprevodnik neučakljivega Vojteha, ko je spoznal njegovo misel.

«Tja ne smeš, Vojteh!», pristavila je Alenka. «Počakaj, da stopi oče z voza in da pride k nam! Tja na tir, po katerem teče vlak, ne sme stopiti nikdo».

Vojteh je obstal, ali očij pa ni spustil z očeta. Opazoval je vsako njegovo kretanje.

Ko se je bil vlak povsem umiril, stopil je gospod Matevec z voza, ali na veliko začudenje Vojtehovo — ni hitel k svojim dragim. Obstal je pri vraticah voza in gledal vanj, kakor bi čakal še nekoga.

«Kaj pa je to, da tata ne gre k nam?», prašal je Vojteh nestrpno.

Na to uprašanje ni dobil odgovora. Ko je pa očeta dalje opazoval, videl je, da pomaga z voza dečku blizo jednake starosti z Alenko.

«Ah, to je Jaroslav», vskliknila je nakrat veselo Alenka.

«A kam pa neki gre?», čudil se je Vojteh, dobro vedé, da je Jaroslav njegov bratranec.

«Najbrže k nam! Pojdi, takoj bomo vedeli!», pozvala je Alenka brata in že je hitela ž njim naproti očetu in nepričakovanemu gostu.

Sprejem je bil radosten in prisrčen.

Ko je Vojteh izvedel, da prihaja Jaroslav uprav k njim, čudo dá ni skakal od radosti. «Oj! To bo veselo pri nas!», radoval se je. In takoj je jel izpraševati Jaroslava: ali hodi v šolo in česa se učé tam v njih šolah. Mislil je, da se morda učé v vsaki šoli nekaj drugega.

«Pusti zdaj to izpraševanje, Vojteh!», Za to bode dosti časa doma. Jaroslav ostane dalje časa pri nas! — Zdaj pojdimo domov!», opomnila je mati sina.

To je bil nekak poziv, da so se usedli vsi v kočijo; in povrnili so se domov.

«A kje pa si se bil zastavil, ljubi mož, da nisi prišel določenega dné? — Ali zakaj mi nisi nič pisal, da ostaneš dalje časa pri dragih prijateljih? Tresla sem se strahu za te in bila sem v velikih skrbéh!», govorila

je gospa, nežno očitajoča svojemu soprogu; in bilo je videti v njenem pogledu: da jej je zdaj zares odleglo.

«Ne čudi se, nego oprosti!», izgovarjal se je gospod Matevec.

«Brata ni bilo doma in zató sem ga čakal, da se povrne. Nisem hotel, da bi bil prišel zastonj k njemu, nego da bi se spet enkrat pošteno razgovorila med seboj po tolikem času. — Ta ubožec ima mnogo skrbij!», rekel je gospod Matevec vidno ginjen. — «Kakor bi se bilo vse zarotilo proti njemu! Naj začne karkoli, vse mu gre narobe!»

«Morda pa torej potrebuje pomoči?», prašala je gospa resno in gledala zvedávo svojega soproga.

«Dà, in to ne malo!», odvrnil je gospod Matevec, in v očesu se mu je zalesketala solza.

«Dobrotljivi Bog nam podeljuje v obilnosti svoje darove! — In kogar je Bog blagoslovil, ta naj se usmili tudi reveža! — Ali bi ne bilo prav, da bi mu zdaj pomogli iz stiske?», prigovarjala je gospa.

«Prav kakor nalašč mi prihajaš s svojim nasvetom. Hotel sem te uprav prašati za svet, kaj meniš ti, kakó naj bi pomagal bratu v tej stiski. Prav res mi je žal zanj!

Iz teh besedij spoznavam tvoje plemenito srce, in tega ti nikdar ne pozabim!», dejal je gospod Matevec ginjen in ves potrj ob spominu na svojega nesrečnega brata.

V tem so prišli domov — do tvornice.

Doma je nastal novi, pravi sprejem. Vsi so se pristrčno veselili, da se je povrnil gospod Matevec; otroci pa poleg tega še tudi zaradi prihoda bratrančevega. Vojteh mu je takoj pokazal vse svoje igrače in knjige ter ga prašal: Ali ima tudi on take. In ko mu je povedal Jaroslav, da jih nima, ker mu jih oče ne more kupiti, tedaj se je Vojteh začudil in prestrašil.

«Jej, ali si čula, Alenka? — Jaroslav nima nič igrač, nič knjig!», opozarjal je Vojteh sestro.

Gospod Matevec ga je slišal. Tedaj je pristopil k otrokom in dejal: «Nikar se ne čudi temu, mili Vojteh! Kajti mnogo je takih otrok, ki nima niti igrač, niti knjig. Dà, mnogo je tudi takih otrok, ki nimajo tako rekoč niti kaj jesti!»

Obraz gospoda Matevca se je zresnil pri teh besedah.

Vojteh je gledal v tem Alenko pa Jaroslava, pa svoje igrače in knjige, pa spet

Jaroslava ter se zamislil. Očetove besede so ga bile ganile.

«Ali mi dovolíte, oče, da dam bratrancu nekaj svojih igrač in nekatere knjige?», odločil se je Vojteh za časek ter zrl proseče k očetu.

Ta Vojtehov namen je oveselil gospoda Matevca. Razumel je, kaj je hotel reči z onim pogledom. Spoznal je takoj, da je deček dobrega, plemenitega srcá.

«Kajpak, radostno ti dovoljujem to. Le razdelita si to z Jaroslavom, kakor hočeš!», rekel je povsem mirno.

To očetovo privoljenje je dobro delovalo na Vojteha. Obraz mu je kar zažarel sreče. Naglo je razložil pred začudenim Jaroslavom vse igrače in knjižice ter rekel: «Kar izberi si, Jaroslav, kar se ti ljubi!»

«Tudi jaz ti dam nekatere svojih knjig, Jaroslav!», dejala je na to Alenka. In takoj je jela razkladati tudi ona pred osuplim bratrancem svoje zaklade — knjige.

Jaroslav ni razumel tega prav. Bil je iznenajen. Toliko dobrote in ljubezni še ni bil okusil do zdaj. V tem trenutku so se mu ti otroci prav priljubili. Spomnil se je svoje stare matere, pa skrbnega očeta in pomislil: kako bi se oni radovali, če bi

videli, kako se tú pri stricu vsi tako prijazno vedejo do njega. Oči so mu zalile solze — solze radosti, ki jih do zdaj še ni bil občutil. Niti besed ni imel, da bi se jim bil zahvalil za tako ljubeznivost in odkritosrčnost.

Gospod Matevec je gledal zadovoljno svoja otroka. To njihovo dejanje mu je ugajalo.

«Nu, Jaroslav, le vzemi si, ko vidiš, da hočeta prijateljski deliti s teboj!», vzpodbujal je dečka.

Jaroslav je slušal. Vzel si je torej od obeh po eno knjigo in lepó zahvalil svoja mlada sorodnika.

«Ker sta bila tako pridna, ljuba otroka, in se vama niso „smilile“ knjige, nagraditi vaju hočem za to. Prinesel sem vama vsakemu knjižico! Tú glejta, vzemita!», rekel je gospod Matevec. In dal je obema novi knjigi, ki ju je bil prinesel s poti; pa tudi Jaroslav je dobil še jedno od strica.

Nepričakovani darek je iznenadil otroke. Vsak od njih je vzel radostno knjigo in zahvalil uljudno za to gospoda Matevca.

Vojteh je bil posebno vesel prejete knjige. Zavriskal je in veselo poskočil k ma-

teri, da bi se jej pohvalil, kaj mu je prinesel oče.

«Le priden bodi in delaj veselje svojemu očetu, ko vidiš, da te ne pozabi, nego ti prinese nekaj z vsake poti!», opominjala je gospa Matevčeva srečnega dečka.

«O, gotovo, da bom priden! A zdaj se lotim takoj brati, da vam jutri lahko povem, o čem sem bral v novi knjižici!», dejal je Vojteh.

«Ne, ne! zdaj ne boš bral, prepozno je že! — Shrani si knjigo, pomolite lepo in idite počivat! Saj jo prebereš že jutri!», opomnil je dečka gospod Matevec.

In Vojteh je slušal, čeprav je bil radoveden, o čem govori knjiga. Spravil je torej svoj dar k ostalim knjigam in šel v svojo sobo, da bi se okrepčal spanjem. Tudi druga dva otroka sta šla počivat.

2. Potovanje na Koroško.

Ko je bil ostal gospod Matevec sam s svojo soprogo, rekel je: «Jaroslava sem vzel za to seboj, da bi rešil svojega brata naj-

večje skrbi. Boji se v svoji nesreči, da ga ne bode mogel toliko izobraziti, kolikor zasluži Jaroslav radi svoje nadarjenosti in uzorne pridnosti! Po praznikih ga dam v šole na svoje stroške. Saj ti gotovo tudi privoliš v to! Deček je vreden tega, a moj brat je v resnici nesrečen! Bog zeló preskuša njegovo zaupanje! Ali brat prenaša potrpljivo in stanovitno vsak križ. Če ga dohiti nesreča v jedni stroki, poprime se takoj druge, in niti tedaj ne godrnja, čeprav se mu tudi ta ne posreči!»

Dolgo sta še sedela gospod Matevec in njegova soproga in ves ta čas sta se razgovarjala o nesrečnem bratu.

Brat gospoda Matevca je bil prej tvorničar v oddaljenem gorskem kraju; ali izgubil je bil vse vsled nesreče, katere si ni bil sam kriv. Živil se je na razne načine. O svoji nesreči pa ni hotel niti pisati bratu; naposled je pa ta prišel slučajno k njemu in spoznal ves njegov uborni stan. Žal mu je bilo zanj, in sklenil je, da poskrbi za brata, ko se je njemu samemu tako dobro godilo. In gospa Matevčeva je odobrila načrt soprogov.

«Ali še jedno prošnjo imam do tebe!», spomnil se je tú gospod Matevec.

«In kaj bi bilo to?», prašala ga je prijazno gospa.

«Jaroslav je nekako bolehen. Zdravniki so svetovali bratu, naj bi ga peljal kam na potovanje. Ali kako naj potuje brat, ko si komaj pridobi najpotrebnejše za preživljenje?»

«Umejem te! — Voljan si, peljati dečka sam na potovanje. Nu, jaz nisem nasprotna. Le to te prosim: vzemi še Alenko in Vojteha seboj na pot. To jima gotovo ne bo na škodo. Potovanje je zeló koristno», menila je gospa.

«Tvojo željo prav rad izpolnim. Saj sem že sam mislil, da bi vzel tudi naša otroka seboj», pritrjeval je gospod Matevec.

«Kdaj pa meniš oditi na pot?»

«Prej ne bo mogoče nego o počitnicah. — V tem bode Jaroslav hodil v tukajšnjo šolo, jaz pa uredim, kar je najpotrebnejše, da me ne boste pogrešali v trgovini», določil je gospod Matevec in s tem je bil razgovor končan.

Ko so otroci izvedeli, kako prebijejo letošnje počitnice, ki so bile že blizo, veselili so se jako (zeló). Niti dočakati jih niso mogli. Šteli so vsak dan. Čas jim je tekel počasi, prav počasi. Teden dni se jim je zdel cela večnost. — Naposled je prišel

večje skrbi. Boji se v svoji nesreči, da ga ne bode mogel toliko izobraziti, kolikor zasluži Jaroslav radi svoje nadarjenosti in uzorne pridnosti! Po praznikih ga dam v šole na svoje stroške. Saj ti gotovo tudi privoliš v to! Deček je vreden tega, a moj brat je v resnici nesrečen! Bog zeló preskuša njegovo zaupanje! Ali brat prenaša potrpljivo in stanovitno vsak križ. Če ga dohiti nesreča v jedni stroki, poprime se takoj druge, in niti tedaj ne godrnja, čeprav se mu tudi ta ne posreči!»

Dolgo sta še sedela gospod Matevec in njegova soproga in ves ta čas sta se razgovarjala o nesrečnem bratu.

Brat gospoda Matevca je bil prej tvorničar v oddaljenjem gorskem kraju; ali izgubil je bil vse vsled nesreče, katere si ni bil sam kriv. Živil se je na razne načine. O svoji nesreči pa ni hotel niti pisati bratu; naposled je pa ta prišel slučajno k njemu in spoznal ves njegov uborni stan. Žal mu je bilo zanj, in sklenil je, da poskrbí za brata, ko se je njemu samemu tako dobro godilo. In gospa Matevčeva je odobrila načrt soprogov.

«Ali še jedno prošnjo imam do tebe!», spomnil se je tú gospod Matevec.

«In kaj bi bilo to?», prašala ga je prijazno gospa.

«Jaroslav je nekako bolehen. Zdravniki so svetovali bratu, naj bi ga peljal kam na potovanje. Ali kako naj potuje brat, ko si komaj pridobi najpotrebnejše za preživljenje?»

«Umejem te! — Voljan si, peljati dečka sam na potovanje. Nu, jaz nisem nasprotna. Le to te prosim: vzemi še Alenko in Vojteha seboj na pot. To jima gotovo ne bo na škodo. Potovanje je zeló koristno», menila je gospa.

«Tvojo željo prav rad izpolnim. Saj sem že sam mislil, da bi vzel tudi naša otroka seboj», pritrjeval je gospod Matevec.

«Kdaj pa meniš oditi na pot?»

«Prej ne bo mogoče nego o počitnicah. — V tem bode Jaroslav hodil v tukajšnjo šolo, jaz pa uredim, kar je najpotrebnejše, da me ne boste pogrešali v trgovini», določil je gospod Matevec in s tem je bil razgovor končan.

Ko so otroci izvedeli, kako prebijejo letošnje počitnice, ki so bile že blizo, veselili so se jako (zeló). Niti dočakati jih niso mogli. Šteli so vsak dan. Čas jim je tekel počasi, prav počasi. Teden dnij se jim je zdel cela večnost. — Naposled je prišel

zadnji dan šolskega leta. Nastopile so počitnice. Njihova radost je bila neizrekljiva. In res so se napravili, poslovili se z milo materjo ter zapustili domovino.

Vreme je bilo zares krasno. Veter je bil ponehal, nebesni oblok se je bil razjasnil, da je bil kakor prekrasno razcvela plavica, in julijevo solnce je milo svelilo. Tako vreme je zopet radovalo naše potnike. Gospod Matevec je šel na to pot iz ljubezni do otrok, in otroci so bili srečni, da si ogledajo nekoliko svet.

Z nagličem državne železnice so bili kmalu na Dunaju. Otroci so bili vso drágano pot na železničnih oknih in se čudili lepoti krajev, po katerih so se vozili. Ugajalo jim je. A komu pa bi ne godili tí krasni kraji češki in moravski? Vsakdo je očaran radi téh krasot.

«Oj, kako rada sem, da bom videla Dunaj», rekla je Alenka, ko je izvedela, da so že bližajo Dunaju.

«Nikar se ne veseli prezgodaj, milo dete, da se ne prevariš! — Dunaj si ogledamo še le na povratku proti domu!», dejal je oče. «Zdaj pa se ustavimo na Dunaju le nekaj ur, da se odpočijemo! Za jutra pojdemo spet na pot! Nazaj gredé pa pojdemo

bolj počasi, kajti na povratku hočemo posetiti vsa važna in odlična mesta!»

«Kam pa pojdemo tatek!», prašal je Vojtišek radovedno.

«V Gorotan!», rekel je oče in pogledal otroke, da bi videl, kak utis je to napravilo na nje.

Na Vojtehovem obličju se je pojavilo v tem trenutku največje začudenje.

«Ah, celo v Gorotan pojdemo? Nikdar bi ne bil mislil, da bom videl kdaj zemljo, ki je bila nekdam tudi del naše mile domovine!», rekel je Jaroslav, nekako potrtno radi žalostnega spomina.

«Kaj, ti poznaš gorotansko zgodovino?», čudil se je gospod Matevec.

«Po nekoliko da!», pritrnil je deček.

«Tudi jaz znam nekatere gorotanske zgodbe, očka», oglasila se je tú Alenka.

Gospoda Matevca je to priznanje veselilo. Videl je, da so se otrokom globoko v spomin utisnile besede, ki so jih slišali v šoli.

«Ali vam jih smem pripovedovati?», prašalo je dekletce, videče, da so njene besede razveselile očeta.

«Nu, le povej, bode nam vsaj krajši čas!», pritrnil je gospod Matevec.

Alenka in Jaroslav, ki sta bila dozdam

pri oknu, sedla sta nasproti gospodu Matevcu, in Alenka je jela pripovedovati, kar je znala iz davne zgodovine Gorotana.

«V sedanji Gorotan so prišli Slovani okoli sto let pozneje nego Čehi v našo domovino», začela je pripovedovati s svojim zvonkim glasom.

Mali Vojteh se je usedel nasproti nji, zagledal se je v njo ter jo poslušal, kakor je prej poslušal materine pripovedke.

«Tokrat se je izselil del velikega slovanskega rodu iz Belohrvatske pri reki Sanu, ker ni mogel več dalje prenašati divjega avarskega rodú; preselil se je ter se nastanil v deželi, ki jo preteka reka Drava. To so bili Slovenci, ki so imenovali to zemljo Koroško», nadaljevala je Alenka.

«Dà, tako se veli Gorotanu — slovenski!», pritrdil je gospod Matevec.

«Koroško», ponavljal je Vojteh z nekako radostjo to ime.

«Ali vendar niso ušli svojim trinogom — Avarom», poprijel je besedo Jaroslav.

«Kmalu za njimi so prihruli tudi Obri iz svoje dežele do sedanje Ogerske in odtod so napadali sosednje kraje».

«Tudi na Češko so udirali», opomnila je Alenka.

Jaroslav pa je nadaljeval: «Tedaj je prišel k Čehom neki Sloven, po imenu S a m o; in združil je razne rodove naših prednikov in planil ž njimi na Obre. Sreča je bila ugodna zbranim Slovenom in Čehom. Obri so bili pobiti in slava o Samovem vitežtvu se je razširila po vsem Slovanstvu. Takoj so se mu vsi podložili, hoté ga imeti za gospoda. Tako je nastalo veliko kraljestvo Samovo!»

«Tudi Slovenci so se pridružili k temu močnemu slovanskemu kraljestvu!», omenila je Alenka.

«Žal, da to kraljestvo ni trajalo dolgo! — Že po Samovi smrti l. 662. razpâlo je, in Gorotan je postal potem del velikega frankovskega kraljestva!», opomnil je Jaroslav.

«Ali vendar je bil Gorotan še zvezan s češko deželo!» trdila je Alenka.

«Dà, to je bilo za časa slavnega, viteškega češkega kralja Přemisa Otokarja II.», dejal je Jaroslav.

«Dà dà! — Pogodba o tem se je vršila dne 4. decembra 1268. v Podjebradu, kjer so se bili zbrali v ta namen tedanji koroški knez Ulrih, tirolski grof Albreht, Přemisl Otokar II. in mnogo drugih visokih oseb.

In po besedilu te pogodbe pripal je Gorotan že naslednje leto k Češkemu, kajti knez Ulrih je umrl in njegov brat Filip se je bil odrekel pravic na knežji prestol, ko je bil postal oglejski patrijarh!», pravil je Jaroslav.

«Pa vendar je moral biti češki kralj marsikak boj za Gorotan, in to z zavidnim ogerskim kraljem Štefanom V.!» , pretrgala ga je Alenka.

«Ali vselej ga je slavno premagal», umešal se je tu v otročji govor gospod Matevec, ki jih je do tedaj z zanimanjem poslušal.

«Toda Gorotan vendarle ni ostal pri Češkem», obžaloval je Jaroslav. — «Po smrti junaškega kralja Přemislja Otokarja II., ki je padel v krvavi bitvi dne 26. avgusta 1278. na Moravskem polju, dobil je Gorotan Majnhard Tirolski, in l. 1315. je prišel v oblast dozdej vladajočemu vzvišenemu, habsburškemu rodú!»

«Ali pa veste, kako je v nekdanjih časih gorotanski knez nastopal svojo vlado! — Čujte! To se je godilo vselej s posebnim narodnim obredom na Gosposvetskem polju!», opomnil je gospod Matevec «Poslednji knez, ki je sprejel vlado na ta slovenski način,

je bil Ernest Železni, ki je postal gospod Gorotana l. 1414.»

«Kako se je vršilo kronanje slavnih koroških knezov?», hotel je vedeti Jaroslav.

«Nu, povejte nam to, tatek!», prosila je Alenka.

Gospod Matevec je hotel ustreči milim svojim otrokom, ali zdaj to ni bilo mogoče. Pogledal je skozi okno in videl je, kako se jo svetilo tisoč in tisoč lučij v daljavi — v nastajajočem mraku letne noči.

«Že smo na Dunaju! Kmalu se pripe-
ljemo na kolodvor. Zato bi zdaj ne mogli dokončati tega! Pustimo to za jutranjo pot!», tolažil jih je gospod Matevec.

In res, zgodilo se je, kakor je pravil gospod Matevec. Kmalu potem so obstali na dunajskem kolodvoru. Tam je bilo vse živo in šumno.

«Tú je, kakor pri nas ob opasilu (sejmu)!», rekel je Vojteh, gledaje skozi okno.

«Dà, še več ljudij je tú!», pritrnil je gospod Matevec. — «Pazite, da me ne izgubite v gnječi. — Težko bi se našli potem!»

Stopili so iz voza. Gospod Matevec je najel kočijo, usedli so se v njo ter se od-

peljali v gostilno, ki jo je bil gospod Matevec naznanil izvoščeku (kočijažu).

Pokrepčali so se z ukusno večerjo, nato pa legli k počitku in takoj zaspali.

Prihodnjega dne za jutra zgodaj zapustili so zopet naši potniki Dunaj.

Otroci so bili že pozabili učerajšnjo očetovo obljubo. In spet so stali pri oknu ter gledali neznane kraje. Škoda, da je vlak bežal tako naglo! — Vse jim je kar migljalo pred očmi. In bilo je v krogu pred njimi toliko novih neznanih krajev! —

„Če okó na vas mi zré
Oj planine ve, planine ve:
Péva, vónja vse — cveté,
V srcu mi — bolest izgine.
Gore mile, ves prevzet
Sem krasote srečen spet!“

zapel je mahoma Vojteh, ves navdušen, znano pesem češkega pesnika Adolfa Hejduka.

«Nu, kaj pa je, da si jel zdaj peti?», zakličeta Jaroslav in Alenka.

Ali Vojteh se ni zmenil za njiju uprašanja. Pel je le dalje, kakor bi ju ne bil slišal.

«Kaj, ali ne umejeta, čemu poje Vojteh?», opozoril ju je gospod Matevec. —

Poglejte le ven, in prav zdi se mi, da tudi vidva zapojeta ž njim vred!»

Jaroslav in Alenka sta pristopila bliže k oknu, od katerega sta se bila odvrnila pred kratkim z nekim uprašanjem do gospoda Matevca in — kar osupnila sta.

Pred očmi se je razširjal veličasten pogled. Velikanske Alpe (planine) razprostirale so se ponosno tja v nepregledne daljave in štrlele do nedosežne višave. Nekatere njih so se blestele v žaru vshajajočega solnca, kakor nekaki stekleni hribi, o katerih se pripoveduje v pravljicah.

To so bili ledeniki.

3. Nadaljno potovanje in pripovedovanje o ptujih krajih.

Ko so se bili otroci dosti nagledali teh veličastnih krasot, nastalo je popraševanje brez konca in kraja. Radi bi bili vedeli zdaj to, zdaj ono. Gospod Matevec jim tako rekoč ni mogel tegniti odgovorov. Posebno Vojteh je kar vse le prašal in prašal, čeprav mar-

sičesa niti umeti ni mogel zaradi svoje mladosti.

«Oh, torej danes vidim te kraje, ki so tako krasni po letu, ali za tukajšnje ljudstvo zeló nevarni po zimi!», čudil se je Jaroslav.

«Zakaj pa meniš, Jaroslav, da bi bili nevarni ti kraji?», prašala ga je Alenka, ker ni umela bratrančevih besedij.

«Kaj, ali še nisi slišala nič o plazovih, Alenka?», prašal jo je Jaroslav mesto odpovedi.

«Kaj so to plazovi? očka!», prašal je zopet Vojteh.

Plazovi so snežene plasti, ki se utr-gajo na gorskih obronkih (rebrih, strmih bregovih) in drvijo navzdol v dolino!», razlagal je gospod Matevec.

«Kako pa je to?», prašal je zopet Vojteh, ker še ni prav razumel tega.

«Saj si že videl kdaj, kako delajo pri nas dečki snežene može?», razlagal je oče.

«Dà, videl sem! Saj sem jih nekdaj še sam delal», priznaval je veselo Vojteh. — Napravil sem malo oblo in jo valil po snegu! Ta kepa je bila vedno večja, kajti oprijemale so se je snežene plasti vedno bolj in bolj».

«Nu, glej, ljubi otrok, na podoben način se delajo plazovi», rekel je gospod Matevec. «Če nastane na gorah južno vreme, odtrga se — ali slučajno, ali vsled vetra ali skoka divjih koz — tú ali tam mali kamen ali košček zmrzlega snega in ta nabira snežene plasti na sebi. Iz početka se vali to le počasi. Ali čim bolj narašča, tem nagleje se drše, in naposled pridrvi s silno naglostjo in oglušujočim hruščem v dolino!»

«Ali so pa taki plazovi zares nevarni?», popraševal je Vojteh nekako boječe.

«Dà, milo dete, kajti na svoji poti jih ne ustavi nobena reč. Kar jim pride na pot, to razrušijo in odnašajo seboj: Skale, grmovje, drevje kar pobrišejo in valijo strašnim ropotom po strmih gorskih bregovih. Gorje, kamor zadenejo! — Kako množino snega prinese tak plaz seboj, tega si niti predočiti (misliti) ni mogoče. Večkrat zakrijejo snežene plasti cele doline, nižave, polja, loke, pašnike in gozde na dve uri daljave in nekoliko sto korakov širjave!»

«Zares, nesrečen je kraj, kamor prihrumí tak plaz!», pomilovala je Alenka.

Vojteh je jedva sopel. Očetovo pripovedovanje ga je bilo popolnem pobilo. Njegova bujna domišljija si je predočevala vse

možne slučaje, in strah mu je neizrekljivo presunil srcé. Dihal je bolj na kratko in gledal očeta, da bi povedal še kaj jednakega.

«O, kako rad je torej, kdor je tedaj doma v svoji hiši!», prišlo mu je za časek iz stisnjenega grla.

«Oj, nikakor ne, dragi deček! Srečni so tisti, ki so zunaj — izven doma, kajti tudi najtrdnjša hiša se podere pod plazom. Ta ne prizanese ničemur. Vse razruši in zdrobi», opozarjal je gospod Matevec.

«To mora biti zares grozno, — če človek izgubi življenje pod takimi sneženimi grudami!», del je Jaroslav žalostno.

«Dà. Morebiti so prebivalci v teh gorah za to toliko udani Bogu, ker je njihovo življenje vedno v toliki nevarnosti, da se vedno živo spominjajo nanj. Daleč okrog ni tako pobožne dežele nego v teh gorah. Srčna, goreča molitev — to je največje veselje tega ljudstva. Vse njihovo srce je udano samo Bogú. Spominjajo se pač besed sv. pisma: „Čujte in molite, ker ne veste ne ure ne dneva!“», pravil je gospod Matevec.

«Ali se pa naznanjajo plazovi prej na kak način?», poizvedoval je Jaroslav.

«Če se plaz utrga, sliši se po čistem zraku oddaljen, ali oglušajoč hrušč, kakor

tedaj, ko se bliža burja. Vzdigne se veter in zemlja bobni, kakor bi se godilo v njej nekaj skrivnostnega!»

«A čemu pa ne ubežé prebivalci onih vasij, ko slišijo ta znamenja bližajočega se plazú?», prašal je Vojteh nekoliko nemiren.

«Pred plazon je težko ubežati, — kajti to se godi strašno naglo!», pojasnoval mu je oče.

«Zares, rad bi videl drveč plaz; ali onega pustošenja, ki ga napravlja, tega bi pa ne želel gledati», omenil je Jaroslav.

«Poleg takih plazov spuščajo se snežene grude še nekako drugače v nižane», razlagal je otrokom gospod Matevec.

«Kako pa je to?», prašala sta Jaroslav in Alenka prestrašena.

«Ta posebni način sneženega „spuščanja“ se godi na visokah gorah vsako toliko časa in kdaj nekako pravilno. — Tak ima svoje poti in vselej jednak konečni smoter, kjer se pretrga njegovo pogubno delovanje. To je navadno kak prepad ali kotlina», poučeval je otroke gospod Matevec.

«Če nastane južno vreme, raztopi spodnji, zemlje se tičoči sneg, in gornja plast, ki je zdaj oproščena, dere vsled svoje teže v nižavo, kakor se more to videti na hišnih

strehah. Naglost, s katero se te plasti dršejo po hribu doli, je strašna».

«Ali pa tudi tak plaz, odnaša seboj kamenje in drevje?», popraševala je Alenka.

«Tak drsalen plaz je tudi nevaren — kakor valeč se plaz. Tudi ta vse poruši in odnaša seboj v dolino!»

Gospod Matevec je povedal še mnogo o plazovih. In ko je dokončal o tem, moral je pripovedovati o drugem: kajti otroci so ga kar obsipali z uprašanji. In to ni bilo čudo. Saj se je ponujalo njihovim očem toliko novih in še nevidenih prikaznij! In gospod Matevec je kazal posebno potrpljivost pri tej njihovi radovednosti. Odgovarjal je vsakemu njihovemu uprašanju.

V takih zabavnih razgovorih jim je čas naglo potekel. Urno so preleteli Bruk, Gradec, Lipnico, Arnož in prišli do Maribora. Tu pa se je gospod Matevec vzdignil s svojimi malimi potniki ter izstopil.

«Ali smo že na „Korokem?“», pomešal se je mali zemljepisec Vojteh.

«Morda si hotel reči na Koroškem», popravila mu je to Alenka.

«Dà, dà, na Koroškem?» pritrtil je Vojteh naglo in je nekoliko zardel.

«A zakaj ne praviš v Gorotanu?», pri-
govarjal mu je Jaroslav.

«Rekli ste, da bivajo Slovenci v Goro-
tanu, in to moram vendar pokazati, da sem
se naučil tudi nekaj slovenskega», ponašal
se je Vojteh.

Pri tem Vojtehovem opravičevanju se
je nasmehnil gospod Matevec, Jaroslav in
Alenka pa sta se glasno zasmejala.

«V Gorotanu, mili deček, so prebivalci
po večjem nemške narodnosti!», rekel je
gospod Matevec.

«Ali Slovenci so tudi še tam, kaj ne,
oče?», menila je Alenka.

«Dà, so, ali jedva nekaj nad eno tre-
tjino jih je! Največ jih je v dolini, po ka-
teri teče reka Zila, potem v Rožni dolini in
sploh v Spodnjem Gorotanu».

«V kakšni deželi pa smo zdaj? Ali smo
že na Koroškem?», uprašal je Vojteh.

«Zdaj smo na Štajerskem, in mesto, v
katerem smo, je Maribor. Tudi tú prebivajo
Slovenci», odvrnil je gospod Matevec.

«Kdaj pa pojdemo na Koroško? — Ali
imamo še daleč do tja?», prašal je nepotr-
pljivi Vojteh. Želel si je že, da bi bil v de-
želi, ki jo je bil izvolil gospod Matevec za
konečni smoter njihovemu potovanju.

«Jutri bodeš že videl Gorotan!»

«Oče, rekli ste, da nam poveste o nekem „polju“!», spomnil se je Vojteh.

«Vem, vem Vojteh! — vse to bodeš slišal, samo le potrpi še malo! Kdor rad potrpi, ta si rože sadi!», tolažil je gospod Matevec malega nemirneža in šel je z otroci v mesto.

V mestu so si brzo poiskali pripravno gostilnico, kjer so se nastanili, da bi se odpočili po skoro celodnevni vožnji.

V Mariboru so ostali dva dni. Ogledali so si važne reči starega mesta in v njegovi okolici obširne vinograde. Drugi dan pa se odpravili spet dalje na pot.

«A do kje se bomo vozili tako, oče!», prašal je nepotrpljivi Vojteh, ki bi bil najraje potoval peš, kakor se je dalo soditi.

«Nikar ne mrmraj, Vojteh, nikar!», opominjal ga je gospod Matevec, ki je poznal njegove misli. — «Kmalu bodemo na koncu potovanja in ustavimo se na vsaki postaji! — Stavil bi, da potlej boš hrepenel samo po domu. Ko mine postaja Dolnji-Drauburg, bomo na koroški zemlji. — Kmalu potem se popeljemo čez Gospo-svetsko polje in pridemo v Celovec, in od tem začne še le

naše pravo potovanje!», tolažil je Vojteha gospod Matevec.

«Ali bodemo kmalu na Gospo-svet-skem polju?», ponavljala je Alenka, ki je hotela opomniti o tem očetu njegove obljube, da jim pove nekaj o starodavnem nameščenju koroških knezov.

«Kmalu!», rekel je gospod Matevec, razumevši Alenkin opomin. «Danes povem vam torej nekaj o Gospo-svetskem polju, da izpolnim svojo obljubo».

Otroci so se vzradovali in umolknili. Vojteh se je usedel na očetovo desnico, Alenka na levico, Jaroslav pa nasproti stricu.

«Gospo-svetsko polje je jedna onih ravanij, s katerimi se lahko ponaša Gorotan», začel je gospod Matevec svoje pripovedovanje. «Večji del Koroškega je namreč hribovit, pokrivajo ga Alpe (planine)»

«Na katere planine pa pojdemo mi, oče?», pretrgala ga je Alenka.

«Na Ziljske planine!»

«Ah! Najvišja gora v njih je Dobrač!», rekel je Jaroslav.

«Dà, in nanj pojdemo! Nu, pa zdaj čujte dalje. — Gospo-svetsko polje se razprostira blizo poldrugo uro na sever od Celovca. — V teh krajih je stalo nekdam slavno rim-

sko mesto Verunum. No, to mesto je zginilo in na njegovih razvalinah bil je sezidan v poznejših letih trden grad, ki je ponosno vladal nad rodovitno okolico. Ta grad je bil glavni sedež slovenskih vladarjev v Gorotanu.

«Ali so morda tú kronali gorotanske kneze?», prašala je Alenka.

«Ne tú, nego nekaj v strani, tam, kjer je bil napravljen kamenit prestol, ki se je klical „knežji kamen“. Na tem knežjem kamnu je sedel prostorojen kmet (ne suženj) in čakal novoizvoljenega kneza: to pravo je imel vsled svojega rodú in ga je bil podedoval. Ljudstvo se je zbiralo okrog in je željno čakalo. Vse je bilo radovedno, da bi moglo videti to redko slavnost.

Izvoljeni knez je prišel v družbi prvih deželnih gospodov in vitezov. Oblečen je bil priprosto; v ničemur se ni ločil od prostega ljudstva. Nosil je kmetovsko navadno obleko sive barve. Z jedno roko se je naslanjal na pastirsko palico, z drugo pa je vedel lisastega konja in bika!»

«Jemnasta, — knez, pa je vodil bika!», zasmel se je Vojteh.

Jaroslav in Alenka pogledala sta ga smejoča se, da-si jima ni bilo ljubo, da moti očeta.

Ali gospod Matevec ni pazil na to nego pripovedoval je dalje :

«Kdo je tu, ki prihaja k nam?», klical je kmet s knežjega kamna.

«Deželni vojvoda!», odgovorilo je šumno ljudstvo.

«Ali je prostorojen? — Ali bo deloval na korist in srečo dežele? Ali je prijatelj in varuh prave vere? — Ali bode branitelj udov in sirot, ubogih in nesrečnih? — Ali je, ali bo pravičen sodnik?» — prašal je ... prostorojeni kmet.

«To je in bo vselej!» ... obljubljal je slovesno ljudstvo namesto kneza.

«Po kaki pravici pa me hoče pregnati z mojega sedeža?», nadaljeval je kmet.

«V odkup ti daje šestdeset beličev, konja, bika in obleko, v katero je oblečen! Tvojo hišo oproščuje vseh davščin in deželnih dolžnostij!», odvrnilo je ljudstvo.

Ko je kmet to slišal, udaril je nekoliko kneza na lice, vzel od njega konja in bika in odstopil mu svoje mesto.

In knez se je usedel na prosti knežji kamen in zamahnil z mečem na vse stiri strani sveta. S tem je obljubljal, da hoče in misli braniti deželo proti sovražnikom, naj bi prišli od katerekoli strani. — Knez

je obljubil pričujočemu ljudstvu, da bode narodu pravičen vladar in sodnik; in ko je ljudstvo slišalo to slavno knežjo prisego, vzradovalo se je in mu dalo piti iz kmetovskega klobuka.

«A čemu pa to?», čudila se je Alenka.

«To je bilo znamenje, da kakor narod — se tudi on zadovoljuje z darovi, ki jih ponuja domača zemlja! — Potem so šli vsi do bližnje cerkve Device Marije, ki je najstarša in najslavnejša koroška cerkev. Tú je bila slovesna služba božja, pri kateri je bila vsa deželna gospoda in plemstvo; potem pa se je usedel novi knez na Gospodskem polju na knežji kamen, sprejemal poklanjanje, delil najeme (fevde) in razsojeval prepire po stari pravici». «To je bilo v resnico zeló krasno ustanavljanje», pripomnil je Jaroslav, ko je bil končal gospod Matevec.

«Ali se more še videti ta knežji kamen?», hotela je vedeti Alenka.

«Dà, ta vojvodski stolec stoji še do zdaj; napravljen je prosto iz neobdelanih kamnov in lahko ga ogleda vsak, komur se ne zdi žal časa za nekoliko poti iz Celovca», pritrjeval je gospod Matevec.

«Ah! — Tam v daljavi vidim, kako se nekaj beli, óče!», vskliknil je naglo Vojteh,

ki je bil v tem že spet pristopil k oknu in se je razgledoval po krajini, po kateri jih je peljal naglič.

«To bo najbrže že Celovec!», rekel je gospod Matevec in pristopil k Vojtehu, uprl pogled proti oni strani, na katero mu je kazal deček.

«Dà, to je Celovec. — Ali tedaj pa se nam je že skriilo vrbsko jezero, ki je bilo videti iz daljave!»

«Ah, to je bil tak velik ribnik!», pravil je živo Vojteh in kazal to velikost z roko.

«Ali ste nam hoteli kaj pripovedovati o njem oče?», rekla je Alenka.

«Ne vem nič o njem; ali pokazati sem vam ga hotel že iz daljave. — Nu, pa nič ne škodi, saj ga bomo že še videli!», tolažil jih je gospod Matevec.

«Kdaj pa?», poizvedovala je Alenka.

«Iz Celovca se popeljemo do njega!»

Mej temi besedami prisedel je k gospodu Matevcu... neki sopotnik in rekel: «Če dovolite, gospod, povem otrokom slovensko pravljico o vrbskem jezeru!»

Gospod Matevec pritrdi uljudno prijaznemu ptujcu, govoreč:

«Hvaležen vam bodem, če ste tako prijazni in nas poučite. Ptujci smo tú in

prišli smo v te kraje, da bi se radovali njenih krasot! Nič bi ne škodilo, če bi slišali tudi tukajšnje pravljice!»

In neznanec je jel pripovedovati: Povem vam svojo pravljico le na kratko! — Za daljše pripovedovanje ni več časa; kajti kmalu bomo v Celovcu. Tam, kjer se zdaj igra Vrbsko jezero s svojimi valovi, stala je nekdanj vas, in v njej so prebivali premožni in srečni ljudje. Toda napihnilo so se v svoji sreči in pozabili Boga in se pomehkužili. Nekdanj so se bili na veliko soboto toliko spozabili, da so se udali razuzdanemu gostovanju o takem prazniku, spominu velikega Gospoda in Zveličarja našega. A kaj se zgodi? Ko so bili najbolj veseli in objestni, odpró se naglo duri dvorane in pokaže se v njih starček uljudnega obraza, le njegovo oko je gledalo ostro na razuzdince.

Ko jih je videl starček tako vesele, karal jih je in opominjal: Ali ti so se mu le posmehovali za to. Nikdo z njih ni maral za njegov opomin.

Ko je starček videl, da njegove besede padajo na nerodovitna tla, razsrdil se je zeló. Njegovo obličje je zardelo, oči so se mu zaiskrile z nenavadnim žarom, in povzdignil je svojo roko ter zažugal: «Zdaj je

konec vašemu veselju! Gorje vam! Vsi poginete! Ker niste poslušali mojega svarilnega glasú, niste vredni usmiljenja!»

To rekši je izginil.

V tem trenótku je nastal strašen viháar, nebo so prevlekli črni oblaki, bliski so se križali, grom je bobnel, luči v dvorani so ugasnile, in hiša se je zrušila z groznim treskom ter propadla v globino.

Ali ni se pogreznila le ona hiša, kjer so se razveseljevali, nego tudi druge hiše v vasi. In za jutra ni bilo niti sledú o njej. Na njenem mestu so pluskali valovi; in te vode niso več odtekle: dandanes jim pravijo „Vrbsko jezero“». —

Tako je končal ptujec svoje pripovedovanje, katero so poslušali otroci z največjo pazljivostjo.

V tem se je razlegalo silno piskanje po zraku.

Otroci so — v družbi z gospodom Matevcem — lepo zahvalili ptujca in naglo pogledali iz železničnega voza. Bili so v Celovcu.

4. Celovec in Beljak.

Ko so se bili poslovili od neznanega sopotnika, stopili so z voza in odšli v mesto, kjer se je hotel gospod Matevec ustaviti nekoliko dnij z otroci.

Otroci so bili trudni. Ko je solnce drugega dne pokukalo skozi jutranje planinske megle, našlo je otroke še v postelji v trdnem snu. Dolgo, nepretržno potovanje po železnici jih je bilo utrudilo.

Prebudili so se pozno. Lica so imeli rdeča in oči so jim veselo žarele. Bili so osveženi, pokrepčani. Daljši spanec jim je zopet povrnil moč.

«Kam pojdemo pa danes, očka?», prašal je nekako nestrpno Vojteh.

«Nikamor! — Danes ostanemo v Celovcu», odvrnil je gospod Matevec, da bi potolažil dečka.

«Ali kam pa pojdemo, saj tú ne poznamo nikogar!», ugovarjal je deček.

«Nič ne skrbi! Videl boš, da ti bode ugajalo v Celovcu. Celovec je dosti lepo mesto!»

Deček se je pomiril. Prašal je sicer, kaj je pač tako krasnega v Celovcu, ali oče mu ni hotel povedati še ničesar.

«Počakaj, vse bodeš videl na svoje oči!», zavrnil je zvedavega dečka.

Po obedu so šli pohajati po Celovcu.

Pokazalo se je, da je bilo resnično prerokovanje gospoda Matevca. Povsod so našli kaj novega in nenavadnega. Gospod Matevec jim je jedva mogel vse pojasnjevati, razlagati in pokazati še to, česar niso bili opazili sami.

Jaroslav in Alenka sta bila dosti pozorna opazovalca. Le malokatero reč sta spregledala.

Drugače pa je bilo pri Vojtehu. Njegova pozornost in pazljivost ste bili kmalu utrujeni. Kakor bi mu nečesa nedostajalo; ali kaj, tega pa ni vedel in ni mogel povedati. — Bilo je najbrže ono prosto gibanje, kakoršno je užival doma v prostih urah. Bil je nevoljen in čmeren. Gledal je na vse nekako ravnodušno. Če je pa opazil otroke, ki so bili jednake starosti ž njim, zagledal se je v nje, in njegove oči so se zasvetile vese-

leje. V njih se je kazala želja, da bi se mogel poigrati ž njimi.

«V kak spomin stoji tu ta obelisk*), striček», prašal je Jaroslav, ko so bili prišli, k obelisku, kakih 20 metrov visokemu.

«Ta obelisk je postavljen v spomin presburškega miru l. 1805.!» , razlagal je gospod Matevec ; ali daljše njegove besede so se izgubljale o presunljivem hrumu dud, bobna in piščalk, ki so se oglasili naglo in nepričakovano — ne daleč od tam.

Vsi so se zganili in se obrnili tja, odkoder je prihajala ta vreščeča godba. Ne daleč od njih so bili trije močni, širokopleči možje in neka žena. Njih obličje je bilo ožgano od solnca. Kroj njih obleke je bil dosti slikovit. Dva sta imela rdečo janko (jopo), jeden pa zeleno, dalje so imeli bombaževe hlače in črn klobuk. Žena ni bila nič manj pisano oblečena. Jeden je godel na dude in tolkel z ного na boben, ki ga je nosil na hrbtu, druga dva sta piskala na kratke piščalke, žena pa je nosila malo opico na nizkem podstavcu. To so bili laški piskači ali piferari.

*) visok, zgorej špičast kamenit steber.

Za njimi se je zgrinjala truma otrok, posebno za ženo z opico, ki jih je mikala. Skakala in sukala se je tako smešno, da so otroci kar zijali v njo. Nekateri dečki so jo zgačkali, drugi so jej dajali različnih slaščic.

«To so češki piskači!», zaklical je veselo Vojteh.

«Oj, nikakor ne! — Češke dude se zgublajo in morda poizgubé do cela, čeprav so naši predniki dude zelo poštevali (cenili). — Ali ti piskači so prebivalci pustih gor Abrúc v Italiji (na Laškem)!», učil je otroke gospod Matevec.

Pohajanje po Celovcu je ugajalo otrokom. Videli so mnoge znamenitosti ne le v mestu nego tudi v okolici.

Tretjega dne pa se je spremenilo vreme. Nebo so zakrih oblaki in jelo je deževati.

Naši potniki niso mogli niti za korak stopiti iz gostilnice, v kateri so stanovali. Sedeli so doma in pregledovali zemljevid Gorotana, ki so ga bili vzeli saboj.

«Danes bom pisala list materi», rekla je Alenka, ko se je bila že naveličala tega pregledovanja.

«Le spiši ga!», dejal je gospod Matevec. In Alenka je sedla in pisala :

«Predraga mamica !

Najprej sprejmite goreč in srčen pozdrav od nas vseh ! Zdaj smo tú v Celovcu. Oče nam je obljubil, da se od tú vrnemo nazaj proti domu, ali ne tako naglo, kakor smo prišli sem v Celovec. Rekel je, da prepotuje z nami vse važne kraje, da nam vse razkaže in nas v vsem pouči. Zelo je ljubezniv do nas, in ne vem, ali smo kdaj zaslužili tako dobrotljivost.

Namenila sem se pisati vam o vsem, kar bom videla in slišala, ali tú kje brala o teh krajih. Danes torej začnem.

Celovec je glavno mesto Gorotana. Leži pa skoro sred dežele na ravani, ki jo okrožujejo gore okoli in okoli, in se imenuje „Gospodsvetsko polje“.

Mesto samo jo štirivoglato, ima štiri dele in šteje s predmestji in tukajšnjo vojaško posadko vred 20.000 prebivalcev. Predmestja so : št. vidsko, vetrinjsko, beljaško in velikovško ; in ta štejejo z mestom vred 884 hiš.

Mesto je sezidano pravilno. Ima šest dosti pravih trgov in njegove ulice so ravne in široke.

Mej znamenitejše stavbe štejejo sedem cerkvá, mej katerimi je najkrasnejša ona sv. Egidija (Tilha), ki je bila sezidana — kakor

sem brala — v letih 1692. do 1697. Njen stolp je visok 92 m. Dalje je tú škofijska cerkev iz let 1582. — 1593., sezidana v renesančnem slogu. Iz te dobe sem videla tú tudi deželno hišo in škofovo palačo s krasnimi umetniškimi zbirkami.

Iz novejšje dobe so tú krasne stavbe deželnega muzeja, Rudolfinum in mestna hiša (rotovž). Poleg teh stavb se odlikujejo od drugih hranilnica, rudarska in kmetijska šola, hiša ljudske kuhinje, palača grofa Gola, Viktorinska palača (nekdanji škofijski sedež, palača), Rozenberska palača in Rajnerjev dvor. Prekrasen je tudi novi dom sloveče Družbe sv. Mohorja, ki izdaja Slovencem dobre knjige in šteje že nad 70.000 udov.

Trgi so olepšani z mnogoštevilnimi kipi; mej temi se odlikujejo zaradi umetniške vrednosti najbolj: spomenik Marije Terezije, jezdeči kip Leopolda I., vodnjak s skupino Herkula in steber Najsv. Trojice.

Celovec je sedež vseh uradov in mnogih zavodov. Obrtnija je razširjena in kupčija je v najboljšem razcvitu.

Čeprav vroče ljubim svojo domovino, tú v Celovcu pa bi vendar rada stanovala. To je prijazno mesto. V okolici so mnogoštevilne vasi, razvaline in vrti, iz katerih so

najlepši nasadi Frančiška-Jožefa na gori Kalvariji.

Celovec ima v grbu mestno zidovje z zelenim zmajem v modrem polju.

O minulosti Celovca nisem mnogo izvedela. Vendar pa je to toliko, da spoznate, kako je to mesto nastalo in se povzdigovalo.

Začetek Celovca spada že do rimskih dob. Tedaj se je imenovala tú stoječa naselbina po nekaterih virih Klaudija, po drugih pa Adundrina. V srednjem veku je bil ta kraj važen zaradi svojega broda — preko reke Glane. V 14. stoletju se spominja ta naselbina že kot obzidano mesto s starim mestnim pravom, ki ga je tudi vojvoda Albreht II. habsburški, l. 1338. slovesno priznal in potrdil. Naslanjaje se na svoja prava in svojo veliko moč, ustali so bili Celovčani l. 1395. proti deželnemu glavarju Krejgru in ponavljali svoj poskus l. 1465., toda vselej brezuspešno.

Turški navali — zlasti oni iz l. 1473., prisilili so občane k pokoju in zvestobi; in to tem bolj, ker je l. 1518. cesar Maksimiljan I. prenesel v Celovec deželne sodnije in zemljiške knjige ter daroval mesto koroškim stanovom. Od te dobe je postal Celovec glavno mesto.

L. 1563. je bila sezidana tú krasna šola, in prvi učitelj na nji je bil Martin Knor, Čeh.

Za francoskih vojsk je pretrpel Celovec mnogo. L. 1809. so podrli Francozi mestno ozidje in od tega časa mesto veselo napreduje.

S tem končam svoj dopis. Prihodnji vam pošljem, draga mamica, iz Beljaka, kamor je obljubil oče potovati z nami. Poljubuje Vas in Vas pozdravlja v imenu vseh ter ostajam Vaša vedno pokorna hči Alenka».

In zgodilo se je res, kakor je pisala Alenka. Za teden dnij dobimo že naše potnike v Beljaku.

Ko so si bili namreč dovoljno ogledali Celovec, odpravili so se dalje v gore. Zdaj je bil tudi Vojteh stalno pri očetu in poslušal je pridno njegovo razlaganje in pojasnila. Niti jedna beseda mu ni ušla.

Beljak je lepo koroško mesto nad izlivom Zile v Dravo. Njegova lega v ziljski dolini pod goro Dobračem je prekrasna, železniška zveza je ugodna na vse strani. Železnice napravljajo tú nekak vozal. Prebivalcev šteje blizo šest tisoč. Mej mnogo drugimi krasnimi stavbami odlikuje se posebno krasna gotiška cerkev iz 15. stoletja.

«Beljak je menda že zeló staro mesto, kajti te doline so bile že v 15. stoletju dobro znane radi železne, medene in svinčene rude!», poizvedovala je Alenka od očeta, ko so pregledovali Beljak.

«Beljak je bil v rimskih časih vojaška postaja pod imenom Santikum. V srednjem veku je bilo tú središče kupčije z Italijo, in tako se je nepričakovano razcvitalo. Toda v poznejših letih ni bilo niti sledú po nekdanjem blagostanju!», razlagal je gospod Matevec Alenki.

Jaroslav je poslušal stričeve besede vedno jednako željno, kakor Alenka.

«Zakaj pa?», prašala je deklica.

«L. 1348. je bil velik potres, ki je pretresal tako rekoč celo koroško deželo; in tedaj se je razrušilo mesto popolnem. Pozneje so prišli k tem nesrečam še pogosti napadi groznih Turkov. Njihovi napadi so bili ustavljeni še le l. 1492., ko je avstrijska vojska pobila Turka pod vojskovodjo Khevenhüllerjem!», spominjal je gospod Matevec.

«Ali, očka, saj tedaj še ni bilo avstrijskega cesarstva! Temelj zanj je bil položen še le z dovolenjem Ferdinanda, avstrijskega nadvojvode l. 1526. !», omenila je Alenka.

Gospod Matevec se je nasmehnil. «Seveda, tedaj še ni bilo avstrijskega cesarstva, ali bila je to vojska iz vseh dežel, ki so danes deli naše države, in zato sem rabil te besede!»

Naši potniki so se pomenkovali o marsičem, ko so pohajali po Beljaku in njegovi okolici. Ni ga bilo kraja ne predmeta, da bi ga ne bili spominjali in se razgovarjali o njem. Otroci so prašali, gospod Matevec pa je odgovarjal in jih poučeval.

5. Rudniki v Plajbergu.

«Zdaj pa na Dobrač!», vskliknil je gospod Matevec nekega dne.

Otroci so se razveselili. Videli so že to goro, jedno z največjih v Ziljskih planinah, ki se ponosno vzdiguje nad Beljak: in veselili so se, da zdaj pojdejo na njo.

In šli so. Odšli so peš na to pot, kar je jako veselilo Vojteha: kajti potovanje z vlakom ga je bilo že utrudilo.

«Aj, glejte očka, kako krasen je pogled na daljno okolico!», zaklicala je navdušeno Alenka, jedva da so bili prišli malo za Beljak.

Vsi so slušali Alenkin poziv. Ustavili so se in se razgledovali po vsem kraju, ki se je kazal njihovim očem v nenadejani krasoti.

Na jugovshodu so se širile Karavanke kot trdna skalna ograja, na jugozapadu so se vspenjale Julske ali Triglavske Alpe s svojo skoro grozno belostjo. Uprav pred njimi na zapadu se je dvigal mogočni Dobrač.

Ko so se bili že navžili tega čaro-krasnega pogleda, šli so krepko dalje.

Strma pot jih je peljala poleg propada, v katerem je šumelo in se penilo vodovje Belega potoka. Toda gospod Matevec je bil utrjen in tudi otroci se niso bali. Bili so srečni, da so videli ptuje kraje. Drzno so stopali dalje in dalje. Nič jih ni utrudilo. Njih oko je zdaj mikala kaka skalna stena v strmi soteski, ki jim je visela grozeče nad glavo, ali pa kak velik hlod sredi nes-hodne ceste.

Ta krajina ima na sebi nekaj otožnega. In te tožnosti se niso mogli ubraniti niti otroci.

Gozdi so temni, in kjer obstane oko za čas, povsod bere jasno in določno, kako nevarno je tú spomladi. S strmih gor grmé plazovi v dolino, celo skalovje se drobi in

ruši vsled silovitih spomladnih povodnjij in se vali navzdol . . .

Po triurni hoji so prešli Kadučo, to je ono samoto, kjer so se jim že začeli kazati rovi, spadajoči k svinčnim rudnikom plajberškim. Za čas so se pokazale tudi hiše.

«Kam pa pridemo zdaj, striček?», prašal je Jaroslav.

«V Plajberg, in tam ostanemo čez noč», odvrnil je gospod Matevec. — «Zajutra pa pojdemo na Dobrač. — Upam, da boče obzorje jasno in tudi razgled z Dobrača krasen!»

«Kake jame pa so to, očka», kazal je Vojteh rove, ki so se jeli prikazovati zdaj bolj pogostoma.

«To so uhodi v rudnike!»

«Kaka ruda pa se koplje v Plajbergu?», prašala je Alenka.

«Svinec! — Plajberg ima najznamenitejše in najizdatnejše rudnike za svinec v vsej Avstriji. Veliko bogastvo svinca je zloženo v globinah gorovja Erberg».

«A kje pa je to gorovje?», želel je vedeti Jaroslav.

«To gorovje se vleče od Plajberga na sever v daljavi kakih tristo kilometrov in v višavi 1522 m. — Erberg je podoben mrav-

ljišču. V 50 rovih rudokopi težko delajo v vlažnem in težkem zraku in, da-si odvzamejo na leto več nego 40.000 centov svinca apnenim stenam, vendar se bogastvo rude ne manjša!», razlagal je gospod Matevec.

«Morda se pa vendar kdaj izcrpa bogastvo rude?»

«Morebiti! Ali to bo trajalo še mnogo stoletij tako! Kajti, če se izrabi jeden rov, opusté ga in začnó kopati na drugem mestu! Takih opuščениh rovv (jam) je že okoli 400. Mnogi so že zarastli s starodavnim drevjem, in to je najboljši dokaz, kako stari so že plajberški rudniki!»

«Ali pogledamo v kakšen rov, oče!», želel si je Vojteh.

«Dà, pogledamo! Ali danes je že pozno! — Glej, tam že gredo rudokopi iz jam, da se povrnejo k svojim dragim», kazal jim je gospod Matevec.

In res, iz jam so stopali že rudokopi z malimi zvežnji pod pazduho: šli so do bližnjega Plajberga v svojo domačijo. Bili so to možje in fantje. Zunanost vseh teh je bila uborna. Barva obličja je kazala slabost, bolezen! Pa saj to ni čudo! Ti rudarji živé revno. Vse dni prebijejo v temnem, vlažnem in težkem zraku, poleg tega pa že lega

Plajberga sama na sebi ni zdrava. Dobrač, ki se vzdiguje na južni strani, uprav nad Plajbergom, ta brani, da zlato solnce ali srebrni mesec dolgo časa niti jedenkrat na dan ali na noč ne pogledata s svojimi krepčalnimi žarki v te uborne, nepripravne gorske koč. In tako plajberški prebivalci od novembra do februarija niti enkrat ne vidijo milega obličja solnčnega ali luninega.

«Ne čudite se torej, ljubi otroci», nadaljeval je gospod Matevec, «da v februariju plajberški otroci z nekim hrepenenjem čakajo dneva, ko solnce spet pokuka v to otožno kotlino s svojimi blestečimi žarki. Ta dan jim je nekako slavnosten dan, kader spet zagledajo smehljajoče obličje jasnega solnca, ko v prvo radostno vskliknejo : „Solnce nam spet sije“. „Solčni prihod“ — kakor mu pravijo — «slavijo s petjem in rajanjem!»

«Ali zakaj pa ne sije solnčice po zimi v Plajbergu, oče? Torej pa imajo tú menda temo!», začudil se je Vojteh.

«Tebi se ne more razlagati tega, kajti še nič ne veš iz zemljepisja! Ali to si mogel že doma opazovati, da se zdi, kakor bi solnce vshajalo drugje spomladi, drugje po leti, spet na drugem mestu v jeseni in drugje po zimi. Vse je odvisno od tega,

kako je obrnjena zemlja k solncu, okoli katerega se zemlja vrti!», razlagal je gospod Matevec, da bi otroci vsaj nekoliko razumeli, zakaj po zimi ne vshaja solnce v Plajbergu.

«Zakaj pa ne prekopljejo gore, da bi moglo solnce tudi sem posvetiti?», ugovarjal je mali modrijan Vojteh.

«Saj res, Vojteh, prav dobro si se zmisлил», zasmeljal se je gospod Matevec. — «Če bi prekopali Dobrač ter ga raznesli po svetu in zravnali ž njim doline, potem bi res posijalo solnce — tudi po zimi do teh... odsojnih plajberških hiš. Ali to delo se ne dá izvršiti».

«Kako da ne; ali mari pri nas ne prekopujejo tudi gor? Ali se ne spominjate, da smo se vozili večkrat skozi predore», branil se je Vojteh.

«Seveda! Ali čemu bi tu izvršili tako ogromno delo? Lahko bi se izselili iz teh nezdravih hiš in bilo bi jim pomagano!», odvrnil je oče dečku.

«Nu čemu pa ne storé tako?», menil je Vojteh.

«Zató, ker tukajšnje ljudstvo — zelo ljubi rojstno kočó. Raje trpé bédó in potrebo, prenašajo bolezen, životarijo od strahu in trepeta nego bi zapustili svoj rojstni kraj.

Kakor to ljudstvo ljubi svoje rodišče in svojo domovino, tako bi jo moral ljubiti vsak človek. Ljubezen do domovine, do rojstnega kraja in materinega jezika je najdražji zaklad, ki nam ga dajo roditelji na pot življenja! In ta zaklad naj čuva in varuje vsak človek».

Gospod Matevec je govoril to naudušeno. Otroci so bili ginjeni. In ko je dokončal, zapela sta Jaroslav in Alenka z občutkom krasno češko pesem :

Prašate, zakaj Slovan sem
In mi slednji Čeh je brat! "...

Gospod Matevec je pel ž njimi. Njih spév je razhašal večerni veterček, in gore so jim odgovarjale z veličastnim odmevom.

Ko so rudarji slišali krasno češko pesem, pospešili so nekateri svoje korake, drugi pa so šli bolj počasi. Vsi pa so hoteli slišati neznanu ginljivo pesem. Saj se že davno ni glasila v teh krajih slovanska pesem, a češka morda še nikdar. A kmalu so se spomnili rudarji, da jih doma strahoma pričakujejo, kajti rudarjevo življenje ni nikdar varno. Večkrat se je že zgodilo, da je zasulo celo trumo rudarjev, ki so takó poginili.

Ko se je bila poizgubila poslednja kitica pesmi pa gorski tišini, pospešili so rudarji

spet svoje korake. Hoteli so zopet popraviti, kar so bili zamudili. Govorili so živahno mej seboj. Plajberško ljudstvo je nemške narodnosti razen malega števila Slovencev.

Rudarji so šli raztreseni po poti. Tú je hitela truma mož in mladeničev; drugje so šli le možjé, a spet drugjé so se vlekli dečki, šumno govoreči mej seboj.

Jaroslav, Alenka in Vojteh niso pazili na nje. Obrnili so bili namreč vso svojo pozornost na dečka, ki je imel blizo dvanajst let. Bil je videti zelo reven in je šel celó sam za zadnjimi rudarji. Zbujal je že na prvi pogled sočutje v otroških srcih.

«Ali veste očka, kaj bi storil, če bi imel toliko denarjev, da bi jih komaj nesel?», rekel je Vojteh ter prijel očeta za roko.

«Nu, kaj pa bi storil?», prašal ga je nekako zvedávo gospod Matevec.

«Poklical bi tega dečka in razdelil bi si jih ž njim — Glejte! Ta mora biti zelo ubožen!», izrazil je Vojteh svoje sočutje do dečka, ki ga je pokazal očetu z roko.

Gospod Matevec je še le zdaj opazil ubožnega dečka. Pristopil je k njemu in ga ogovoril: «Zakaj pa ti ne greš z drugimi? Zakaj se jih ogibaš in se vračaš tako sam, samcat domov».

Neznani deček je povzdignil radovedno glavo in pogledal gospoda Matevca, kakor bi ne umel, čemu ga to praša, kajti še nikdar se mu ni zgodilo, da bi ga bil ustavil kak ptujec in ga nagovoril tako prijazno. Solze so se mu zablestale v očeh.

«Oni se vračajo lahko veselo domov», rekel je za čas nekako bolestno. — «Vsak ima koga, da gre ž njim. Ta ima brata, oni očeta in doma ga čaka že prijazno obličje matere, sestre ali pa mlajšega brata! — Le jaz, sirota, nimam nikogar!», dél je s tresočimi ustnicami, in iz očij se mu je udrl cel potok solz.

Otrokom se je smilil. Njih oči so se orosile.

«Kje pa stanuješ, ko se povračaš doli v vas?», prašal je ginjen gospod Matevec.

«Pri svojem stricu, ki mi je skrbnik (jerob), ali raje bi bil pri tujcih nego pri njem! O, vi ne veste, preljubi gospod, kako težavno in utrudljivo je delo v jamah. Ali on ne gleda na to! Ko se vračam domov, ne morem; ne smem se odpočiti, kakor drugi!»

«Zakaj pa ne?», pretrgajo ga otroci.

«Tedaj moram še le v gozd, da si pripravim zalogo drv za zimo!», rekel je deček.

«Ali si že davno sirota?»

«Od 25. februarja leta 18**!»

«Koga si pa izgubil to leto?», prašal je gospod Matevec.

«Oh, moja nesreča je bila dvojna! — Izgubil sem očeta in mater oba h kratu!», žaloval je deček.

«Ubogí deček», pomilovala ga je Alenka.

Mali Vojteh je držal očeta za roko, privijal se k njemu in gledal z živim sožaljem ubogega dečka.

«Kako pa se je zgodilo to, da sta ti umrla roditelja ob enem? Ali je morda kaka nalezljiva bolezen vladala tukaj?»

Mali rudar je pogledal gospoda Matevca, kakor bi se čudil, da ne vé o grozni dogodbi, ki je bila omenjenega dne usodna za plajberško kotlino: kajti terjala je mnogo žrtev, in mej temi so bili tudi dečkovi roditelji.

«Kaj, ali ne veste nič, gospod, kakšna nesreča je doletela takrat našo vas?», spravil je deček za čas iz stisnjenega grla.

Otroci so pogledali očeta. Gospod Matevec je pa le zglavo zanikal mesto odgovora.

«Oh, grozna nesreča je doletela našo vas», pripovedal je deček. — «Ne dostaja mi besedij, da bi povedal vse natanko, kako

je bilo. — 'Dokler bodem živel, ne pozabim tega dneva, v katerem sem izgubil svoje ljubljene roditelje».

Deček se je spustil v silen jok. In nikdo ga ni motil v njegovi boilesti. Vsi so ga gledali sočutno.

Precej časa je trajalo, predno se je pomiril.

«Če moreš, povej nam kaj o svoji nesreči», prosil je Jaroslav, katerega je bila ganila nesrečna usoda dečkova.

«Dà, povej nam!», pridružila se je še Alenka Jaroslavovi prošnji.

«Dam ti kaj, če poveš to», obljubljal je Vojteh in takoj je jel iskati po žepih, kaj bi dal nesrečnemu dečku.

Nesrečni mali rudar ni se dal več pri-ganjati. Morda je upal, da si s tem olajša srčno britkost.

6. Sočutna srca.

«Bil je pustni torek», začel je deček. «V naši vasi so hoteli „praznovati“ ta dan z navadnim razveseljevanjem. Ali mesto veselja je zavladal grozen strah po vsej vasi, kajti strašen plaz je bil pridrvil v našo vas».

Te besede so bile dovolj našim poslušalcem. Gospod Matevec si je zdaj lahko predočil vse, kar se je bilo zgodilo. Otroci so se jeli tresti groze.

«Veselje se je spremenilo takoj v neizmerno togovanje in javkanje», nadaljeval je deček. — «En del vasi zasule so bile snežene grude. Ali ta velika nesreča ni odvzela našim ljudem zavesti in poguma. Vsakdo je hitro vedel, kaj se je bilo zgodilo, in tudi je vsakdo takoj vedel, da je treba povsod nagle, siljene pomoči. In res, nikdo ni odlašal. Vsakdo se je lotil dela brez odloga, kajti pogrešali so nekoliko oseb».

«Mej njimi torej tudi tvoje roditelje?», menil je Jaroslav.

«Dà. — O, tedaj še nisem čutil vse velikosti te nesreče! — Upal sem, da dobimo roditelje še žive! — Ali zastonj je bil ves trud in prizadevanje moje in naših prijateljev! — Izkopali so mi mrtva očeta in mater!»

«Ali so izgubili še drugi življenje poleg tvojih roditeljev?», prašal je gospod Matevec.

«Razen mnogih ranjencev vzeli so plazovi 39 ljudem življenje!»

«Kaj, ali se je bilo udrlo več plazov?», začudil se je gospod Matevec.

«Vsi vaščani so delali zeló pridno, da bi rešili one nesrečnike! Ali to delo se jim ni posrečilo in ni bilo dokončano! Še istega dne pozno zvečer prihrul je drug plaz, in kar ni dokončal prvi, dovršil je drugi! Pa saj boste videli one grude, kader pridete na ono mesto, pravil je deček».

«Nu, treba je iti, mračí se že!», spomnil se je gospod Matevec.

Do zdaj so namreč le stali v razgovoru z dečkom.

«Pokažeš nam, kje so se udrli ti plazovi», želel je Vojteh.

Pri teh besedah se je spomnil gospod Matevec Vojtehovih prvih besedij.

«Ali bi ne hotel iti z nami, dečko?», obrnil se je k njemu, in njegov glas je zvénel prav odločno.

Deček je pogledal gospoda Matevca, kakor bi ne verjel njegovim dobro hotečim besedam.

«Vzel bi te s seboj v našo domovino, na Češko, in skrbel bi za te, kakor za svojega. Hočem ti biti oče!», nadaljeval je gospod Matevec, ko je videl, da deček ne odgovarja.

«Ali pa smem?», zaplakal je naposled deček, in oči so se mu zasvetile veseleje.

To je bila iskra nadeje v boljšo bodočnost.

«Le povej, ali hočeš, za drugo bom že jaz skrbel!», spodbujal ga je gospod Matevec.

«O, kdo bi ne šel, ko mi obljubljate boljše življenje! — Samo ne vem, s čim si zaslužim to vaše ljubeznivost, ljubi gospod. Saj me niti ne poznate!», rekel je deček.

«Ne poznam te prav. Toda iz tvojih besedij spoznavam, da imaš dobro srce. — Jaz pa sem dosti premožen, da lahko storim bližnjiku dobroto, kakor nam je veleval storiti sam naš Rešitelj».

«O, Bog vam povrni za vašo ljubeznivost in jaz vam obljubim, dobri gospod, da mi bode jedini trud in radost, če vam bodem mogel delati veselje. Te vaše dobrete nikdar ne pozabim!», obljubljal je deček. In prijel je gospoda Matevca za roko ter mu jo goreče stiskal in poljubljal.

«Kako pa te zovejo?», prejel ga je Vojteh za roko in ga prašal.

«Štefan Labuga», odvrnil je mali rudar.

«Ali se ti pa ne bo tožilo po domu?», poizvedovala je Alenka.

«Saj nimam tú nikogar. Predno odidem, pomolim še na grobu svojih roditeljev, in v svoji novi domovini bodem molil vsak dan

za očeta in mater! — O, ona bodeta stalno vedno pri meni in gotovo vas bodeta blagostavljala z nebes, da ste tako prijazni in dobri z menoj!», rekel je deček iskreno.

«In kader dorastem, tedaj mi, predobri gospod, gotovo dovolite, da pogledem spet tu sem».

• V tem so bili prišli do Plajberga.

Bil je že večer.

Naši potniki so se ustavili v mali gostilnici. — In ves večer so se razgovarjali o dečku, ki je bil tedaj zadnji večer pri stricu.

Otroci so se radovali malega rudarja, kakor so mu dejali; tudi gospoda Matevca je to veselilo, da storijo dobro delo.

«Ali bode pa mogel takoj z nami, oče?», dvomil je Vojteh.

«Zakaj pa ne? — Deček je sirota, pri skrbniku se mu godi slabo in sam hoče iti z nami. Zavežem se pri sodišču, da hočem skrbeti zanj — prav kakor bi bil moj sin, in nečloveški skrbnik ga mora pustiti!», pomiril je dečka gospod Matevec.

«O, to bode veselo, ko se vrnemo! — Zdaj bomo štirje! — Mamka se nas kar prestraši!», radoval se je Vojteh.

Ker so bili otroci utrujeni, legli so kmalu za tem k počitku in so brzo pospali.

Gospod Matevec pa se je usedel in nekaj pisal. Pisal je dolgo. Ko se je ulegel v posteljo, je bilo že precej pozno.

Nadaljevanje naj izpišemo pa kar iz Jaroslavovega dnevnika, ki ga je ta pridno spisoval. Ni bil sicer velik, ali obsegal je važne opazke. In te so se tikale največ uprav tega potovanja.

Čeprav se je dalo spoznati že na prvi pogled, da je pisatelj dnevnika neizkušen potovalec, vendar je bil očitna priča, da ga je pisal priden učenec (dijak), ki je vse skrbno opazoval. Poglejmo nekoliko vanj.

«Plajberg smo opustili nekaj bolj pozno nego smo mislili izprva», beremo na neki strani, ki se je slučajno odprla. — «Uzrok je bilo plemenito delo, ki ga je spet storil moj mili striček. Vsak dan spoznavam bolj in bolj dobro in plemenito njegovo srcé. Uprav danes je sprejel za svojega rejenca plajberško siroto, po imenu Štefana Labugo, in obljubil, da hoče skrbeti zanj, kakor bi bil njegov sin. Bog mu daj dolgo življenje in daj, da bi doživel samo radost na sprejetem dečku!

Plajberg smo opustili zjutraj zgodaj. Ves kraj je še plaval v morju planinskih megel.

Pot na Dobrač je kamenita, ali še dovolj pripravna. Gorska rebra so obrasla z gozdom, ki je tu in tam počrtan in zredčen. To goljenje dobraških strani je krivo mnogih nevarnostij. Goli obronki (pobočja) so pripravni, da se napravljajo plazovi. Sreča je še to, da je to rebro splošno in ne strmo ali celo propádno, — da mlado drevje bolje uspeva nego na strmih straneh, kjer dež lahko splakuje rodovitno prst.

Čim više smo stopali, tem redkeji in nižji je bil gozd. Naposled je prenehal še ta. Okoli nas se je plazilo le rušje, ki ga nahajamo tudi po naših krkonoških gorah.

Stopaje na Dobrač veselil sem se zelo, da bodem videl tudi planinske kočje, o katerih sem bral pri zemljepisnem učenju v berilu; toda varal sem se. Na vsej svoji poti navzgor prišli smo — kolikor pametim — samo k dvema ali trem; pa še te niso bili take, kakoršne sem si predočeval v duhu.

Suha, brezvodna tla Dobračeva niso prijazna bujnemu vzrastu rastlin. Sočnih lok nisem videl nikjer, in ti so prvi pogoj planšarstvu. Vendar se ponašajo gole, apnenčeve skale z nekaterimi ljubkimi planinskimi cveticami. Tú in tam mika oko blesteči sleč,

ali pa veliki in mali svišč, (encijan) nežni kokorik (Cyclamen) in druge.

Ko smo stopili više, jel nam je pihati hladen veter v obličje, razpaljeno od hoje, in tú smo se zeló užalili. Bili smo v višini, s katere smo videli, kako se megle divje podijo in napihujejo. Zdaj vzletele visoko nad nas, zdaj spet ginile v propast globoko pod nami. Kaj bo z našim razgledom ?

Dobrač, ta velikani zilskih planin, štrli pred nami negiblivo v višavo — kot tihi opazovalec tukajšnjega tožnega kraja. In vendar je bil čas, ko se je tudi ta zganil in se tresel v svojem trdnem temelju, kakor bi bilo vse njegovo osrčje srdito vskipelo.

Potres, ki je stresel 25. januarja leta 1348. vse Koroško, zganil je s strašno silo tudi Dobrač. Velikanske skale, ki lepšajo Dobrač na južni strani, so se razpočile in metale s strašnim treskom cele grude kamenja k otožnemu nebu, in te so se valile potem v stisnjeno dolino reke Zile.

Najkrasnejši del Zilske doline je bil s tem uničen, ves vshodni kraj opustošen, dva trga in sedemnajst vasij s prebivalci vred je bilo zasutih pod grudami, ki jih je izmetal Dobrač. Reko Zilo je tedaj kamenje zastavilo in spremenila se je v velikansko jezero ; to si

je naposled predrlo meje s svojim burnim valovjem in voda je udarila v deželo in uničila še to, čemur je bil prizanesel potres. Od tega časa ima Dobrač drugo podobo. Njegova južna stran pada strmo v Zilsko dolino in napravlja propast, globoko 1500 m.

Spomin tega potresa smo našli takoj na vznožju Dobrača. Na to nas je opozoril naš vodnik, prijatelj in brat Štefan Labuga.

Čim više smo stopali, tem bolj občutno je bilo pihanje mrzlega vetra. Zavijali smo se tesno v suknje in gledali, kje bi se ogreli vsaj za časek.

Naposled smo prišli vendar na vrh.

Naglo smo se skrili pod streho gostoljubne planinske kočice, ki je zidana tu v višavi 2187 m.

Ko smo se bili ogreli, šli smo na razgled. Bilo nam je hladneje nego prej. Toplomer je kazal tri stopinje pod ničlo, da si je bilo ob koncu julija.

Ali na to nismo pazili. Ogledovali smo se na vse strani, ali zastonj smo napenjali svoje oči. Tega dne ni bilo nikakega razgleda. Megle so se vlačile po gorskih grebenih.

Ker ni bilo razgleda, posetili smo obe cerkvi, namreč slovensko in nemško, ki ste

postavljeni tú na vršiču v spomin žalostnega dogodka l. 1348.

A še predno smo si ogledali cerkvici, jele so se zgubljeni megle. In pokazal se je našim očem diven razgled v vsej svoji krasoti. Na vshodu se vzdigujejo ponosno Julske planine s Triglavom, za njimi se razteza kot višnjevka ograja črta Karavank. Karnske gore so se videle še v megli, na severu in severo-zahodu pa so kazale Visoke Ture svoja veličastna temena, pokrita z večnim snegom. Najveličastneje je stopal iz oblakov obris Velikega Zvonarja. Njegov vrh, pokrit z ledom, podoben je v solnčnem svitu blesteči se čeladi. K visokim Turam se družijo močena črta nizkih Tur, za njimi so se zgubljali v meglah obrisi severnih apneniških Alp z Dahšteinom.

Nepopisljiva navdušenost se je polastila naših src, ko se je prikazala našim očem vsa ta gorska krasota z vrha Dobrača. Nehote smo se spomnili krasne naše domovine, in iz naših grl se je oglasila pesem:

„Kje dom je moj? kje dom je moj?“

Pod nami se je razgrinjalo tiho podolje (dolina), ob njenih straneh so se naslanjale tihe vasice, krasna mesta, ponosni gradovi,

ki so se ogledovali, kakor v nekem zrcalu, v čistih vodah jezera osojanskega, vrbskega in bleškega. Reke in deroče bistrice so propletale ves ta kraj kakor srebrne niti.

Ko smo se bili nagledali dovolj nevidnih krasot, vrnili smo se spet nazaj.

Že se je nagibalo k večeru.

Sanjav mrak se je ulegal na to gorsko stran; in to je vzbujalo v naših srcih neizrekljivo tesnobo. Da bi si nekoliko olajšali srce, spomnili smo se krasne pesmi in zapeli smo s polnim glasom :

„Domovina mili kraj
Kjer visoke so gorè,
Kjer zelene so planine,
Mile trate in doline,
Cerkve bele kjer stojé!
Domovina mili kraj!“

Naš spev je plaval po tihem gorskem kraju in šumni gozdi so nam odgovarjali s svojim jekom.

Naša pesem je ugajala plajberškemu dečku. Prosil je, naj bi mu zapeli še kakšno drugo. In ustregli smo mu in peli krasne narodne pesmi po vsi poti.

Ko smo prišli z Dobrača, bili smo vsi utrujeni; toda nikdo od nas se ni zmenil za to utrujenost, razen Vojteha. Ta je plakal in tožil, da ga bolé noge in vse truplo.

Hočeš-nočeš morali smo ostati drugega dne v Plajbergu, da se je odpočil in pokrepčal.

Stric je to porabil in uredil stvari, tičoče se Štefana Labuga, ki je bil že odločen in pripravljen, da pojde na pot z nami.

7. Vrnitev.

Zapiski Jaroslavovi so povedali še mnogo — bilo je popisano vse potovanje. Zaznamoval si je on, kje so bili in kaj so videli tu ali tam. Toda mi jim ne bomo sledili na vsi njihovi poti. Tja do Dobrača smo narisali njih pot natanko (podrobno), kajti to je bilo takorekoč neobhodno potrebno, da izveste, da je gospod Matevec na ti poti izvršil dejanje, katero je pozneje povelečevala vsa rodbina. To dejanje je pokazalo, da: kar Bog naredi, vse prav stori in da so nepregledne njegove poti.

Na povratku so se ustavili skoro v vsakem večjem mestu, da bi si ogledali njegove znamenitosti.

Na dom so se vrnil še le ob koncu počitnic.

Gospa Matevčeva je bila v tem času spet sama v tvornici, ali v mislih pa je bila vedno pri svojih dragih. Znano jej je bilo namreč, kod hodijo : ker je dobivala skoro vsak dan kako pismo. Pisal je ali gospod Matevec sam, ali pa kdo od otrok. Vojtehovemu pismu se je vselej srčno nasmejala. Njegove opazke o potovanju so bile zares zeló smešne.

Pri spominu na oddaljene svojce prihajalo je gospé na misel : ali se okrepčajo otroci in ali se vrnejo zdravi nazaj? To je bila njena jedina želja.

«Nič ne varčuj, da se le okrepčajo otroci», svetovala je soproga, ko je odhajal ; in za to je gledala zdaj v vsakem pismu samo tolažilnih novic. In če tudi ni bilo časih izrecno pisano, vendar je videla gospa Matevčeva iz vsega, da se Jaroslavovo zdravje boljša.

Tako jej je mineval dan za dnevom. Gospa je vedno le premišljevala in živela v svojih spominih. Tvornica je ní skrbela. Ko je Matevec odhajal, izročil je bil vse vodstvo pridnemu in vestnemu oskrbniku.

Nekega dne — bilo je to v drugi polovici meseca avgusta — dobila je gospa Matevčeva brzojavko.

Gospod Matevec je naznanjal v njej, da se vrača z otroci z daljnega potovanja in da pridejo z večernim vlakom.

Ko je bila gospa prebrala te brzojavko, bila je vsa spremenjena. Razveselila se je. Takoj je ukazala, kaj treba storiti, da se poslavi vrnitev njenih dragih.

Hipno je nastalo novo življenje v hiši. Pripravljali so se kakor pred kako slavnostjo. Gospa Matevčeva se je trudila na vse načine, da bi bil sprejem vesel.

V tem delu in skrbeh za primeren sprejem minul je dan naglo. K večernemu vlaku je odpravila kočijo na kolodvor. Sama pa je ostala doma. Hotela je dovršiti še nekatera manjša dela, predno bi prišli.

Ali tudi ta čas je pretekel naglo. Predno se je nadejala, zaropotala je kočija pod okni in zadonela je vesela pesem otrok:

„Kje moj je kraj, kje moj je dom?“

To so peli otroci v pozdrav.

Če tudi jih je veselilo potovanje, vendar so bili radi, da so bili spet doma. V tujini jih je večkrat klicalo srce nazaj v zlato svojo domovino. Ne govore zastonj, da: «Povsod dobro, doma najbolje!»

Ko je gospa Matevčeva zaslišala drdranje kočije, tekla je naglo pred hišo.

Vsi otroci — razen Štefana — so zavrisnili, ko so zagledali mater; in ko se je voz ustavil, poskakali so brzo iz njega ter se stiskali k materi, ki jih je privijala k sebi ter jih poljubljala drugega za drugim. In otroci so povračali materi te poljube.

Pri tem srčnem sprejemu stopil je bil tudi Štefan iz kočije in se ustavil na strani. Gledal je ta radostni prizor s solznimi očmi. Bilo mu je tožno in tesno v tem trenutku. Spomnil se je svoje oddaljene domovine, pa umrlih roditeljev, svoje zapuščenosti, in ta spomin ga je stiskal prav bolešno. Domneval si je, da bi ga tudi njegova mati bila sprejela tako prisrčno, če tudi je bila uboga. Mislil je, da se morda zanj nikdo niti ne zmeni. Toda motil se je.

«In zdaj sprejmi majhen dar, ki sem ti ga pripeljal iz daljnega Gorotana, o kojem sem ti bil pisal», rekel je gospod Matevec soprogi, pokazavši na Štefana. «Bodi mu mati, kakor bi to bil tvoj sin. Jaz mu bom oče! — Spominjaj se vedno besedij Zveličarjevih, ki je dejal: Karkoli ste storili najmanjšemu mojih bratov, to ste storili meni!»

Besede gospoda Matevca so prihajale prav iz srcá.

Gospa Matevčeva je pogledala zdaj dečka, pritisnila ga k srcu in ga poljubila na čelo. Bolj prijazno ga ni mogla sprejeti.

«Ta moj poljub ti bodi znamenje moje ljubezni», rekla je gospa Matevčeva, sprejemaje Štefana Labuga v krog svojih dragih.

Štefan je poslušal molčé njene besede, v oči pa so mu stopile solze. Bil je ginjen. Čutil je, kako mu srce v telesu utripa polno sladke nadeje o boljšem življenju. Sklonil se je ter poljubil roko gospé Matevčevi.

To je bil izraz zahvale za prijazni pozdrav in dobrotljivo sprejetje v rodbinski krog.

Po tem sprejemu so stopili v hišo. Vsakdo je nesel svoj zveženj, samo Štefan ni imel nič; zato je pomagal gospodu Matevcu.

Ko so bili odložili prtljago in zgornjo obleko, nastalo je novo pozdravljanje in pripovedovanje. Najprej in tudi najbolj živo jel je pripovedovati Vojteh. Vedel je največ povedati; ali pravil je vse brez zveze in pomešano. Zdaj je začel o tem, zdaj o onem, dasi prejšnjega niti dokončal ni.

«Glejte, mamica, kako kitico sem vam prinesel!», ponašal se je in pri teh besedah odprl svojo botanično škatljo — in vzel iz nje kitico planinskih cvetic.

Ali cveti so bili že vèli, vendar pa so pričali še, kako pisane so planinske cvetice.

«Tudi jaz, mamica, prinašam vam kitico! — To je pozdrav planin!», rekla je Alenka in podala materi kitico planinske griževice *), ki je v resnici ljubka in vsakomur mila cvetica. Tudi pri nas jo nahajamo, kajti vsem ugaja.

In pripovedovali so, da ni bilo ne konca ne kraja. Niti opazili niso, da jim je čas tako naglo pretekal. Še le, ko je opazil gospod Matevec, da kazalec na stenski uri kaže že dvanajsto, končali so svoje spomine.

«Treba iti počivat! — Pozno je že! — Jutri bode še časa dovolj za pripovedovanje!», opozoril je gospod Matevec male pripovedovalce.

Otroci so slušali. Ustali so, voščili roditeljem lahko noč in odšli v svoje spalnice, kjer so po kratki molitvi kmalu pospali.

* * *

*) Zajčje nožice, vrst planinke (*Gnaphalium divicum*).

Drugega dne zjutraj zgodaj je bil gospod Matevec že v tvornici. Najsi je bil prišel z dolgega potovanja, vendar ni bil zaspal. Šel je pregledat, ali se ni kaj posebnega zgodilo v tvornici za njegove odsotnosti.

Ko je bil že vse pregledal, stopil je še v pisarno in pregledal došle dopise. Na nekatere je jel takoj odgovarjati. Kmalu je bil zamišljen v svoje delo. Delo mu je bilo prav ljubo. V njem je nahajal svojo zabavo in zdravilo proti mnogim britkostim in težavam življenja.

In kakor ta dan tako je delal tudi naslednje dni.

Nekoč je sedel s svojo soprogo v ukusno opravljeni sobi in se pogovarjal ž njo o raznih rečéh.

«Kako poskrbiva pa za dva dečka: Jaroslava in Štefana?», rekla je gospa Matevčeva. «Vidim, da sta oba jednako dobra in pridna. Oba se trudita, da bi nama napravila veselje».

«Tudi jaz ju opazujem in preskušam, in veruj mi, ni mi žal, da sem ga vzel v hišo! — Odločil sem, se, da ju dam v šolo!»

«Čemu pa hočeš, da bi se posvetila».

«O tem jaz ne bom določeval! Vsak naj si izvoli bodoči svoj stan po svojem

nagnenju in veselju. Se ve, da bi me zelo veselilo, če bi si izvolil Jaroslav zdravilstvo! Dober zdravnik stori ljudem mnogo dobrega!»

«Kaj pa Štefan?», popraševala je gospa Matevčeva.

«Štefan? — Veselilo bi me, če bi se posvetil obrtnosti potem, ko si pridobi za to potrebno znanje. S časom mislim razširiti svojo tvornico in potreboval bodem zanesljivih rok!»

«Če bi vedela tvoje želje, izvestno bi se še bolj pridno učila. Toda, stori, kakor veš, da je najbolje!», pritrdila je gospa Matevčeva.

Ostanek počitnic je potekel otrokom kakor sen.

In po počitnicah sta šla Jaroslav in Štefan v šolo v bližnje mesto.

8. Po letih.

Leto za letom si je podajalo mirno roko nad tvornico gospoda Matevca, in jedno za drugim je bežalo v minulost.

V teh letih spremenilo se je mnogo — ne le v tvornični okolici, nego tudi v hiši gospoda Matevca.

Rejenca gospoda Matevca, Jaroslav in Štefan, sta napravljala veselje svojemu dobrotniku. In tega je gospod Matevec zdaj v resnici potreboval. Kajti zdaj so ga stiskale razne skrbi.

Štefan je prebil z izvrstnim uspehom nižjo realko, potem pa šel na obrtno šolo, in tudi to je dokončal na popolno zadovoljnost svojih učiteljev, pa tudi svojega dobrotnika.

Po dovršenih šolah mu je svetoval gospod Matevec, naj bi si poiskal službo v kaki ptuji tvornici, da si pridobi več skušnje: kajti skušnja je dober učitelj in svetovalec.

Štefan je slušal in iskal službo; dobil jo je naposled celo tam na Kavkazu (južnem Ruskem), kjer so uprav tedaj napravljali nekateri tvorničarji nekoliko novih tvornic.

Ko je odhajal in se poslavljal od svojih dobrotnikov, plakal je ne le on, nego tudi vsi drugi. Govoril je pretrgano, ker bil je resnično užaljen. Njegovo bolešno plakanje je zadušilo vsako njegovo misel, ki jo je hotel izreči. Nu, gospod Matevec in vsi so dobro vedeli, kaj je hotel izraziti s temi besedami. Saj so poznali njegovo dobro srcé.

Gospod Matevec mu je dal še nekoliko migljajev in svetov in poslovil se je od

njega; in Štefan se je zahvalil za vse ter odšel.

Jednako pridno je uspeval tudi Jaroslav, ki se je uprav oni čas — ko je odhajal Štefan na Kavkaz — napravljaj v Prago, da bi na tamkajšnjih visokih šolah ali vseučilišču zajemal iz bogatega studenca znanostij zdravilske nauke.

Tudi Vojteh je že bil z doma. Poslali so ga v šolo, kjer se je bil izomikal Jaroslav. Ker je imel dobre zglede pridnosti, vzornega vedenja pri Jaroslavu in Štefanu, trudil se je, kolikor so dovoljevale njegove moči — da bi ne zaostajal za njima.

Po Vojtehovem odhodu je nastalo v tvornici jednakomerno življenje. Mati in Alenka ste — oskrbovale domače posle; kader je imela Alenka čas, pa je segnila po knjigi, da bi zajemala iz nje poučenje ali pa zabavo. V prostih časih bila jej je knjiga najboljša tolažnica. — Boljšega užitka ni poznala. Saj je pač bolja dobra knjiga nego slaba družba.

Gospod Matevec bi bil lahko zadovoljen in miren, ko je videl, da so mu vsi tako dobro izrejeni: otroka in rejenca. Ali vendar ni bil, kajti skrbi so mu kalile ta pokoj.

Te pa si je napravljaj sam z veliko skrbjo za otroke in njihovo bodočnost.

Skrbel je in delal, da bi razširil svojo tvornico, in si belil glavo vedno bolj z novimi skrbmi. Večkrat niti spati ni mogel. Skrbi so legle nanj z vso svojo težo ter mu jemale pokoj in miren sèn.

Gospa Matevčeva je gledala sprva mirno početje svojega soproga. Vedela je, da ga veseli delo. Ko je pa opazila, da večkrat preveč napenja svoje moči, jela ga je svariti.

«Samo še tega podjetja se lotim, potem pa bode dovolj. To podjetje mi obljublja mnogo nadeje!», miril je gospod Matevec.

«Ali to so le nadeje, pa ni gotovosti! In pravijo: da je bolji vrabec v roki nego golob na strehi! Lahko bi te doletela velika izguba!», opozarjala ga je gospa.

Toda gospod Matevec se ni zmenil za njene svarilne besede. Nekoliko krat mu je bila sicer sreča mila, in za to je bil vedno bolj in bolj smel. Vsled uspeha mu je rastel pogum.

Ali sreča je opotečna; ne smemo verjeti njenemu nasmehu. Če se nam danes nasmiha, to se more že jutri zmračiti. Samo Bog jedini je, ki se ne menja.

Sreča, ki je dozdej vedno spremljala gospoda Matevca, odvrnila se je nakrat od njega — prav kakor je soproga to slutila.

Nekatera podjetja se gospodu Matevcu niso posrečila. In vsled tega je imel veliko izgubo. To ga je srdilo. In v tej jezi se je spozabljal. Bil je kakor igralec: čim več je izgubljal, tem več je hotel dobiti, ali vsaj izgubljeno spet prejeti nazaj. Loteval se je vedno bolj drznih podjetij — z izgovorom, da potlej vse pusti, samo da dobí spet, kar je bil izgubil.

Ali podjetja se mu spet in spet niso posrečila. In ti neuspehi so izdatno potresli imetje gospoda Matevca. Bil je v veliki zadregi. Ali pred soprogo je skrival vse to, kajti tega ni hotel, da bi tudi njo stiskal strah in jo morale skrbí.

In tako se je zgodilo, da gospa Matevčeva niti sumila ni, kaka nevarnost grozi imetju vse njene rodbine. Če bi bila to vedela, bilo bi gotovo tudi njenemu zdravju škodovalo.

Gospod Matevec je to slutil, in zato je tajil pred njo nevarno stanje svojega imetja. Toda utajiti ga vendar ni mogel, kajti njegov mračen obraz je vse izdajal.

Od nekoliko časa je hodil gospod Matevec ves zamišljen. Nikjer ni imel obstanka. Njegov pogled je bil plah (boječ). Če je bila soproga navzoča v sobi, nikdar ni zdržal dolgo v njej. Vse njegovo delovanje je pričalo, da mu teži dušo nekaj velikega in groznega.

Ko stè videle soproga in Alenka očeto o tožnost in stisko, pozvedovale ste: kaj bi bilo temu krivo; in nadlegovale ste ga s prašanji o tem. Ali gospod Matevec jima ni niti odgovarjal; odšel je in se zaprl ali v svojo sobo, ali pa v pisarnico, kjer je potem delal dolgo, pogosto v pozno noč. Računil je, pisal; ali vendar se ni mogel rešiti svoje stiske. Potreboval je denarja, mnogo denarja. Iskal je pomoči pri znancih in prijateljih; ali ti niso mogli storiti zanj nič več nego to, kar so bili že storili. Dokler so mogli, so mu že pomogli tedaj, ko so ona drzna podjetja v prvo pretresla njegovo hišo.

Brat gospoda Matevca, ki si je bil pred leti vsled izdatne pomoči naposled spet napravil dosti izdatno tvornico, ta mu je bil že enkrat toliko pomogel, da je bil spet povzdignil svojo tvornico.

Ali uprav to je najbolj peklo gospoda Matevca. Obžaloval je, da tudi svoje prija-

telje poteguje v nesrečo in svojo rodbino spravlja v uboštvo. Spominjal se je svetov in svaril svoje soproge; ali zdaj je bilo že prepozno. Po storjenem delu je težko svetovati. In ta zavest, da ga je žena svarila, on pa je ni slušal, — to ga je hudo grizlo. Skušal in trudil se je, da bi odstranil nevarnost: toda bila je preveč velika, da bi bil mogel to storiti.

Naposled se je odločil, da pripravi svojo soprogo na vse, kar jih je čakalo.

Bil je tih večer. Zopet se je bila povrnila spomlad — in to že dvanajsta od začetka naše pripovedi — in spet je vzbujala vse krasote po deželi. Zrak je bil svež in prijeten. Polni mesec je svetil s svojim sijajem: v širokih progah je prodirala njegova srebrna svetloba skozi odprta okna v sobo, kjer je sedel za mizo gospod Matevec s soprogo in hčerjo Alenko.

A razgovor, ki ga je spet in spet začinjala gospa Matevčeva, ni hotel dalje — zastajal je. Gospod Matevec se je pečal le s svojimi mislimi, za drugo mu ni bilo skrb.

«Kaj ti je, ljubi mož?», osmelila se je prašati ga gospa ter ga zvedavo pogledala.

«Veliko, veliko, draga žena», odvrnil je s tihim, tresočim se glasom gospod Ma-

tevec. «Zdaj se pogosto spominjam tvojih svarilnih besedij in obžalujem, da jih nisem poslušal. S svojim nepremišljenim delom sem mnogo zakrivil!»

Gospod Matevec je umolknil pri teh besedah.

Gospa je obledela. Nič dobrega ni pričakovala.

«Vse imetje sem lahkomišlno tvegalo», nadaljeval je, osrčivši se, «toda — propalo je! Zadolženi smo! — Da si ohranimo svoje dobro ime, ne preostaja nam drugega, nego da prodamo svojo tvornico — in...!»

Gospod Matevec ni dokončal vsega. Po temačnem okraju se je razlil nenavaden žar, in po večerni tihoti se je razlegal klic: «Ogenj — gori!»

Strah, ki se je polastil v tem trenutku gospoda Matevca — rešil ga je daljših besedij in prostega razmišljanja. Bil je omamljen.

Ali to je trajalo le trenotek. Naglo se je spametoval, ustal je in pristopil k oknu. Pogledal je ven, da bi se prepričal, kdo je ta nesrečnik — in omahnil je.

Grozen pogled se je pokazal njegovim očem. Njegova tvornica je bila vsa v plamenu.

Ko je gospa Matevčeva opazila njegov strah, spoznala je, kaj se je bilo zgodilo, in zaihtela je.

Ali strah gospoda Matevca ni trajal dolgo. Naglo se je vzdramil in hitel doli k ljudem, ki so se bili sešli, da bi zadušili razburjeni ogenj, ki je uničeval imetje njihovega dobrega gospoda.

In res se je posrečilo tvorničnim ljudem, da so omejili ogenj; ali škoda, ki jo je bil napravil, bila je znatna.

V drugačnih okolnostih se morda gospod Matevec ni bil niti zmenil na to; saj je govoril večkrat: «Bog je dal, Bog je vzel, češčeno bodi ime Gospodovo!», ali v tem trenutku pa je to grozno delovalo nanj.

Toda pomagal si je vendar in rekel ljudem:

«Zahvalim vas, prijatelji, za vašo požrtvovalno pomoč in ljubezen. Prav srčno rad bi vam to povrnil, ali zdaj mi to ni možno».

Gospod Matevec je umolknil. Velika žalost je pretresala njegovo srce, in besede so mu zamirale na ustnicah. Solze so mu silile v oči.

«To, kar ste obvarovali, ni bilo več moje!», oglasil se je spet za čas. — «Jutri

ali za teden dnij bil bi primoran vse prodati! Zadolžen sem, in ni mi pomoči; kmalu boste imeli drugega gospoda».

Čudo, da gospod Matevec ni omedlel pri teh besedah. Omahnil je, prijel se najbližjega delavca te pogledal počrnele, ožgane podrtine svoje tvornice.

Delavci so se zbrali okoli svojega gospoda, zagotavljali ga svoje udanosti in ga tolažili s presrčnimi besedami.

Ta udanost in ljubezen dale ste gospodu Matevcu novih močij.

«Vaše besede, prijatelji, tolažijo me, ali rešiti me ne morete», rekel je z vzdihom.

«Dà, to hočemo!», oglasili so se delavci, kakor z enim glasom.

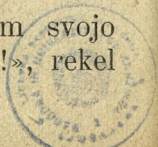
Gospod Matevec je samo malovérno odkimal z glavo.

«A zakaj, da bi vas mi ne obranili?», rekli so delavci.

«Moji dolgovi in ta nesreča navalé na me sum, da sem si morda sam zažgal tvornico!»

«Ne, če treba pojdemo celo k cesarju. milostljivi gospod, in bomo pričali o vaši nedolžnosti!», klicali so delavci.

«Kader bode najhuje, zastavim svojo svobodo za vas, plemeniti gospod!», rekel

je delavec Čermak, pristopivši k Matevcu. «Nisem še pozabil, da ste rešili mene in mojo rodbino uboštva! — Če bo treba, pojdem in porečem pred sodiščem, da sem jaz zažgal vašo tvornico!»

Te besede so iznenadile gospoda Matevca. Ginjeno je pogledal hvaležnega delavca ter rekel: «Ne, ne, Čermak! Tega ne morem terjati od vas, tega ne smete storiti! To bi bila sleparija, in vi imate ženo, otroke, za te vam je treba skrbeti!»

Bilo je že jutro, ko so se delavci razhajali od pogorišča.

«Tega ne pustimo, da bi kaj storili našemu gospodu! Branili ga bomo in ga povsod zagovarjali!», sklepali so delavci po poti.

Nepričakovana nesreča delovala je silno na rodbino gospoda Matevca. Njegovo zdravje je bilo že prej spodkopano vsled mnogih nezgod, in zdaj je mnogo trpelo. Legel je, in tudi njegova soproga je zbolela. Jedine Alenke ni potrl nemili gost — bolezen. In bila je zdaj očetu in materi ne le strežnica, nego tudi tolažnica.

9. Plemenitost najde vedno prijateljev.

Žalostni dnevi so napočili zdaj Alenki: dnevi dela in skrbij. Ves čas je prebila pri postelji bolnikov. Pač jo je bodlo v srcé, ko je slišala: kako je oče blaznil v vročnici, in kako je mati vzdihala in stokala. Kako rada, iz srca rada bi jima bila pomagala, ali ni si vedela sveta; in poklicani domači zdravnik je tudi le resno migal rameni. Kako rada bi bila odvrnila od očeta in zadržala to nesrečo, ki se je valila nanj v najstrašnejši podobi, ali ni mogla. Saj je bila le slabo neizkušeno dekle.

Po noči se spanec ni ulégal na njene oči. In tedaj je premišljevala, česa naj bi se lotila; ali niti jedna rešilna misel jej ni prišla v glavo. A ko je po dnevu pogledala skozi okno in videla te žalostne ožgane podrtine očetove tvornice, stiskalo se jej je srce bolesti in oči so se napolnile s solzami. Videla je v teh razvalinah pokopano očetovo in materino zadovoljnost. Če bi bilo kaj pomagalo, potovala bi bila celo na konec

sveta, da bi poiskala izgubljeno srečo in jo spet prinesla nazaj.

V teh dnevih, polnih groznega strahu in britkosti, čutila je Alenka, kako omahljiva je sreča in da vsa naša zadovoljnost je le v rokah božjih.

Vsak dan je molila Alenka za zdravje svojih roditeljev. Bog je bil njena jedina tolažba.

Niti zdravnik je ni mogel prav potolažiti, če ni hotel lagati. Le od zgoraj od vsemo-gočega Boga je pričakovala pomoči, in zato je molila še bolj goreče nego prej kdaj.

«Pri vsem, kar Vam je drago in milo na svetu, ne tajite mi, gospod doktor, kako je z roditelji!», prosila je večkrat milo zdravnika, ko je bil prišel k bolnikoma.

Ali zdravnik je le nemo zganil z rameni. «Jaz storim kar morem, da bi se jim zboljšalo, ali zdravje daje le Bog».

Alenka je trepetala strahu za življenje svojih dragih roditeljev in hotela je vse storiti, da bi ju ohranila le pri življenju. V svojem strahu se je spomnila zdaj svojega bratranca Jaroslava; in sklenila je, da mu hoče pisati. Tudi Vojtehu in Štefanu je hotela poslati pismo, da bi jima opisala na-

tanko brez prikrivanja veliko nesrečo, ki jo je poslal Bog nad nje.

In tako je tudi storila. Ko sta bolnika zaspala, vzela je pero, papir in črnilo, sedla za mizo in jela pisati.

Najprej je pisala Jaroslavu. Ničesa mu ni prikrivala. Iz vsega njenega dopisa je odsevala udanost in velika ljubezen do roditeljev.

Ko je Jaroslav dobil list, prebral ga je večkrat zaredoma. Niti verjeti ni hotel vsega tega, tako mu je bilo prišlo to nepričakovano. Saj je bil še nedavno pri stricu, a ničesa ni zapazil. Stric se mu je zdel tedaj sama gola uljudnost in brezskrbnost.

«O, kako se je neki zatajeval!», rekel je sam pri sebi. In njega srce se je streslo pravega začudenja in sočutja. — «Ti, plemeniti mož! V kakih skrbah si neki živel, in vendar si podpiral pri vsem tem ne le mene in očeta, nego še druge! — In ta dobra deklica še zdaj obžaluje in se boji, da pride moj oče spet v siromaštvo, ki čaka njih samo za to, ker so storili toliko dobrega! O, ne, ne! — S čimur jim je pomogel moj oče, to je bilo njihovo, in jaz vem za stalno, da mojemu očetu nikakor ni žal, da je storil vse možno, da bi jih

le rešil! — Saj jim je bil mnogo dolžan, kakor tudi jaz! — O, zdaj pa se moram potruditi in ne prevariti zaupanja te plemenite deklice! — Niti minute ne smem zamuditi! — Pojdem k zdravniku, ki najbolj slovi, in trdno zaupam v milostljivega Boga, da ohrani pri življenju moje dobrotnike!» Tako je sklenil Jaroslav; in takoj je šel k zdravniku, ki je slovel ne le v Pragi, nego tudi po vsej češki deželi.

Ko je prišel tja, prestrašil se je. Naznanili so mu, da zdravnik sam boleha in da ne pusti nikogar k sebi. Ko je Jaroslav to slišal, ni mogel niti pregovoriti.

«Ali jaz moram govoriti ž njim!», izustil je za čas naglo. — «Recite, da sem njegov učenec, Jaroslav Matevec, in da je moja prošnja do njega siljena, neodložljiva».

Sluga, ki je bil naznanil Jaroslavu stanje zdravnikovo, pogledal ga je nekako prestrašeno; vendar ga je slušal in šel k zdravniku.

In za malo časa stal je že Jaroslav pred doktorjem, ki je počival na postelji zaradi neke le bolj lahke bolesi.

«Milostljivi gospod, prihajam sem k vam s prošnjo in prosim že naprej, nikar je ne preslišite!», govoril je Jaroslav. In pri teh

besedah spustil se je na kolena pred zdravnikom.

«Ustanite, mili prijatelj, ustanite. Pred Bogom tiče poklekniti, a ne pred ljudmi!», rekel je zdravnik z mirnim glasom. «Povejte le, kaj želite, videl bom, ali je mogoče ustreči vaši želji».

«Za vse na svetu, prosim vas, gospod doktor, ne pustite me oditi praznega od vas! — Troje življenj so v vaših rokah; morete jih rešiti s svojo znanostjo».

«Naša življenja so v božjih rokah, a ne v človeških! — Toda: kdo pa potrebuje pomoči?»

«Ta list pové vam najbolje, zakaj gre tú!», izustil je Jaroslav in podal zdravniku Alenkino pismo.

Zdravnik ga je vzel in začel brati. Mej branjem so se mu orosile oči.

«Ali saj vidite, da sem sam bolehen!», dejal je, ko je bil prebral; in glas se mu je tresel od resnične ginjenosti. 9

«Ali tam se bliža smrt — morda ni več daleč. — Nikar ne prevarite, gospod doktor, zaupanje te deklice! — Prišel sem k vam s polnim zaupanjem, da jej boste rešitelj», dejal je Jaroslav. In ko le ni jenjal prositi, tedaj se je omehčalo zdrav-

nikovo srcé ; oblekel se je in šel na pot z Jaroslavom.

Uprav o pravem času sta prišla do Malovic. Bolezen je bila dospela do vrhunca.

Pražki zdravnik je zvedel od domačega zdravnika ves razvitek bolezní in njeno dozdanie zdravljenje, in predpisal je nova zdravila.

«Tukaj more le samo Bog pomagati!», rekel je pri odhodu. — «Molite, in gotovo vas usliši!! — Bog ne zapusti svojih zvestih častilcev!»

Naslednjega dné po odhodu pražkega zdravnika spremenila se je bolezen. Nastal je odločen preobrat na boljše. Potolažena sta bila Alenka in Jaroslav, ki je bil ostal tam, da bi pomagal sestričini v strežbi.

«Hm! hm! — Mlad človek, ali bistra glava! Razumel je vendar to bolezen bolje nego jaz!», hvalil je stari domači zdravnik, ko je spoznal, da se bolezen umika. «Ali, ne čudim se temu. Njegove vednosti so globoke, kajti v mladosti je bil priden, kakor bučelica!»

Bolezen gospoda Matevca in gospe se je res obračala na bolje.

Alenka se je radovala v duhu in hvalila Boga, da jej je bil vdihnil ono misel, naj piše Jaroslavu.

Ono sporočilo, ki ga je bila poslala Štefanu Labugi, očetovemu rejencu, ni bilo nič drugačno, nego ono do Jaroslava. Natanko in odkritosrčno mu je opisala vso nesrečo, v katero je prišel oče vsled neuspešnih podjetij; popisala mu, kako škodo jim je storil na neznan način nastali ogenj; in načrtala mu z boleznimi besedami, kaki so nasledki tega in kaki utegnejo še biti.

Ko je Štefan Labuga prebral ta list, zamislil se je globoko. Spominjal se je svojih dobrih in plemenitih dobrotnikov, in ganila ga njihova usoda. Oči so se mu orosile. Vedel je, kaj bi bil brez njihove pomoči in kaj je zdaj. Znal je upotrebiti vednosti, pridobljene v šolah; in slovel je kot omikan in prebrisan mož. Lastnik tvornic, kjer je bil Štefan v službi, spoznal je njegovo spretnost, razumnost in vestnost, in prikupil se mu je tako, da ga je postavil za oskrbnika svoje obširne tvornice; in večkrat ga je vspodbujal, naj bi ostal za vedno pri njem. Spoznal je bil namreč, da Labuga želi vrniti se na Češko, in to zaradi goreče želje, da bi se mogel skazati hvaležnega svojim dobrotnikom za njihovo dobro delo.

Alenkin dopis ga je razburil. Različne misli so se mu podile po glavi.

«Kaj je le storiti?», premišljeval je neprenehoma in tuhtal, korakaje naglo po sobi. — «Ali bi mu ponudil svojo službo?», premišljal je. «Toda s tem mu ne bo mnogo pomagano! Gospod Matevec potrebuje denarne pomoči! — A kje naj to dobim! — Teh nekoliko stotin rubljev, ki jih imam prihranjenih, to mu ne bo še pomagalo! Gospod Matevec potrebuje izdatne pomoči!»

Za čas se je Štefan ustavil. Povzdignil je do zdaj sklonjeno glavo, pogledal okrog svojega stanovanja na one hribe, ki so se modreli v daljavi; obličje se mu je zjasnilo, v očeh se mu je nekaj posvetilo, in okoli ustnic se je naselil nasmeh, ki je pričal o notranji zadovoljnosti.

«Že vem, kako!», zašepetal je, in poln veselja je ponavljal še enkrat te besede. — «Že vem, samo tako ga rešim!»

In zapustil je svojo sobo in šel v poslopje, kjer je bival gospodar tvornice. Kaj si je neki zmisлил?

* * *

Kako pa je bilo v tem na domu pri Matevčevih? Štirinajst dnij je bilo preteklo od onega dne, kar je bila Alenka pisala Jaroslavu, Štefanu in Vojtehu.

V tem času se je mnogo spremenilo. Bolezen se je obrnila na bolje. Gospod Matevec in gospa mogla sta naposled zapustiti posteljo. Večkrat sta posedevala pri oknu in se veselila razgleda po krasnem vrtu, ki se je razširjal pred hišo. Prav prekrasno je bilo zunaj. Solnce je sijalo tako prijazno, cvetice so cvele v najrazličnejših barvah in izhlapevale opojno vonjavo. Zrak je vonjal prijetno. Pisani metulji so se lovili okrog — ti se pač niso zmenili za nesrečo, ki je bila doletela hišo gospoda Matevca. V grmovju in drevesnih vršičih so pevali ptiči, kakor bi hoteli spoditi s čela gospoda Matevca one oblake, ki so se pokazovali na njem.

Gospod Matevec se je nasmehnil, ko je slišal ta veseli spev. In v tem času so se mu prikradle veselejše misli v glavo.

«Kakor Bog ne zapusti teh malih svojih stvarij, tako gotovo ne zapusti tudi nas ljudij! Zaupanje vanj mnogo premore. Kakor budi radost v srčkah teh svojih malih „častilcev“, tako jo vzbudi gotovo še enkrat v mojem srcu!», rekel je sam pri sebi.

In res! Zaupanje v Boga ga ni prevarilo.

Nekega dne je sedel spet z ženo pri odprtem oknu in gledal ta krasni božji

svet, v katerem se je vse — vse radovalo, kar pridrdra kočija pred hišo in se ustavi.

Gospod Matevec se je prestrašil, blede lice mu je kar pomodrelo. Prestrašil se je, da morda že prihaja zastopnik sodišča, da bi ga zaprl: kajti raznašala se je o njem govorica da si je sam zažgal tvornico.

Ali njegov strah ni trajal dolgo. Kmalu so se odprle duri, in v sobo je stopil mlad, ukusno oblečen mož: gospod Matevec je spoznal s njem svojega rejenca — Štefana Labugo.

Vsi so se zelo začudili radi nepričakovanega prihoda milega gosta.

«Kako pa prihajaš sem?», vskliknil je gospod iznenajen.

Štefan ni odgovoril. Pristopil je uljudno k svojim dobrotnikom, poklonil se jim in poljubil hvaležno roke ter rekel: «Ko sem izvedel iz Alenkinega lista o nesreči, ki vas doletela je, premile moje dobrotnike, nisem odlagal, nego usedel se na vlak in vozil se po krajšem potu, kolikor je bilo to mogoče, da bi ne prišel prepozno. Srečen sem, da sem vas našel spet skoro že zdrave. Izpolnilo se je pri vas, da Bog ne zapusti svojih zvestih služabnikov!»

Labuga je govoril to z nehlinjeno radostjo in odkritosrčnostjo. Popraševal je o vsem, in gospod Matevec mu ni tajil ničesar. Povedal mu je vse.

Ko je bil pa pozneje na samem z Jaroslavom in Alenko, zvedel je še bolj podrobno o stanju imetja gospoda Matevca.

«Trideset tisoč bi rešilo očeta!», rekla je Alenka.

Obličje Labugino se je razjasnilo.

«A jaz prinašam petdeset tisoč!», rekel je veselo.

Jaroslav in Alenka sta ostrmela: «A kako si jih dobil?», prašala sta ga v jedni sapi.

«Prodal sem se!», odvrnil je mirno Labuga.

Jaroslav je pogledal nanj, kakor bi ga ne umel.

«Kako to?», prašala je začudena Alenka.

Labuga se ni zmenil za ta prašanja. In jel je pripovedovati prav hladnokrvno:

«Napravil in spopolnil sem nekak stroj in tako spopolnjen sem prodal. S tem sem pridobil trideset tisoč goldinarjev. — Ali to je bilo le še malo, mislil sem; in zato sem se zavezal, da ostanem v službi svojega dosedanjega gospoda najmanj dvajset let —

če bom živ. — In za to sem dobil na posodbo dvajset tisoč goldinarjev!»

«Kako si plemenit, Štefan!», zahvaljevala ga je Alenka, kateri so drle po licu solze ginjene hvaležnosti.

«Ali s tem si pogrešil, Štefan!», opominjal ga je razumni Jaroslav.

«Nu, zakaj pa?»

«Zdaj nisi več sam svoj gospod! Izgubil si svojo prostost, svojo samostalnost!»

«Aj! Ne vedel bi, zakaj? — Kakor sem vršil prej svoje dolžnosti, tako jih bodem mirno vršil tudi še nadalje. In izgubo prostosti lahko ugrešim, ker je niti ne poznam. Vestno izvrševanje dolžnostij to blaži srcé in vzbuja zadovoljnost, in zadovoljni človek ne čuti nikakih vezij! — Kar sem storil, storil sem iz ljubezni do svojega dobrotnika, kateremu sem mnogo dolžan! — Kako bi mu mogel sicer povrniti ono njegovo ljubeznivost?»

Alenka se je ozrla nanj s pogledom, polnim hvaležnosti.

«Ta denar reši očeta! S čim ti pa mi povrnemo, Štefan?»

«Spominjajte se me! — Kmalu odidem spet!», odvrnil je Štefan nekoliko žalostneje.

«Ali k nam prideš večkrat? Vsako leto, kaj ne! — Mi te bomo vedno veseli!», prosila je Alenka.

Štefan se ni mogel ubraniti solz. Ni vedel še, ali jej sme to obljubiti. Šel je ven in plakal. Še le zdaj je čutil, kako dolžnost je bil sprejel na se!

* * *

Štefanov dopust je begal, kakor sen. Niti nadejal se ni, že je prišel čas, da je bilo treba posloviti se od njegovih dragih in vrniti se na Kavkaz.

«S čim ti povrnem to, plemeniti prijatelj? — Rešil si mi čast in imetje! — Zdaj je odvrnjen sum, ki je letel na me! S tvojo pomočjo dá mi Bog, da si zopet postavim tvornico in pridobim zaupanje!», zahvaljeval ga je gospod Matevec solzeč se, ko jo odhajal Štefan.

«Skrbeti hočem, da ga dobite. Morda si s tem pomoren tudi iz daljne ptujine, da bodem mogel prebivati mej vami — tú v tej krasni deželi, katero ste me naučili ljubiti kot svojo drugo domovino!», obljubljal je Štefan. In na to je odšel.

Po njegovem odhodu menjevalo se je nekoliko dopisov mej Matevčevimi in Štefa-

novim bivališčem na daljnem Kavkazu. Štefan Labuga se je pogajal v imenu svojega gospoda z gospodom Matevcem, da bi stopila v sodružje. In ker so bili pogoji te zveze godni za gospoda Matevca, sklenila se je malu pogodba.

Na pogorišču gospoda Matevca jeli so dati zopet tvornico. In ko je bila ta gotova, išel je Štefan Labuga in postal njen vođa v imenu dosedanjega svojega gospoda, zdaj tudi v imenu gospoda Matevca.

Kmalu potem je postal Jaroslav zdravnik Malovichah in brzo postane onde še Vojteh Matevec zemljemerec. Vsi bodo le jedna rodbina, in stari gospod Matevec in njegova soproga se že zdaj veselita njihove sreče.

Naj Bog podeli še mnogo srečnih let tem plemenitim srcem!

OBSE G.

	Stran
1. Pričakovani in nepričakovani	5
2. Potovanje na Koroško	17
3. Nadaljno potovanje in pripovedovanje o ptujih krajih	27
4. Celovec in Beljak	42
5. Rudniki v Plajbergu	51
6. Sočutna srca	61
7. Vrtnitev	72
8. Po letih	79
9. Plemenitost najde vedno prijateljev	90

